راوی

خالی

راوی

گربھجن گلِ

ساںجھ
SANJH
PUBLICATIONS

پرنٹ لائن

پنجاب واسیاں دے ناں

خالی

راوی ساڈے بھانے ہک دریا ای نہیں، ساڈا وسیب، ساڈا منہ مہاندرا ہے۔ ایس دھرتی ایس خطے دی لوکائی دی جُون بدلدا رہیا اے۔ نت نواں کر کے اسار دا رہیا ہے۔ سبھو ئی ملکھی دے دریاؤں دا ایہی کارن رہیا ہے ایس ای وجھوں کتھا کار، شاعر، مورت کار، گائیک، آپنیاں دریاواں دے گن گاوندے رہے ہن۔

ایس شعری پراگے ''راوی'' وچ وی گروبھجن سنگھ ہوراں دریا راوی دیاں صفتاں بیان کیتیاں نیں، جو دریاتوں ودھ، دریا وچوں نکلدے سومیاں آنگ پھُٹدیاں، کھلر دیاں گئیاں نین تے پنجاب دے پورے وسیب دا مہاندرا وٹا گئیاں نیں۔ راوی کنڈھے اباد کلچر، کلچر دیاں جڑاں، اوہدیاں لئیاں نوں اوہناں آپنے اکھر اکھر وچ اباد کر دتا ہے۔ کسے وی اگھے سمجھے تے سچّے شاعر دی ایہہ وڈی تے اول صفت ہوندی ہے۔ اوہناں وگدے پانی دی ایس ورتا وچ ڈیرا بابا نانک توں لے کے بابا جی شیخ فرید ہوراں دی من تے مُکھ توں اندر تیکر جھاتی مارن نوں وی سوہنے طریقے نال بیان کیتا ہے تے سوّیاں تے جرحری کندھ نوں ترٹدے ہُجھدے وسیب دی علامت بنایا ہے تاں اک پاسے پنجاب دیاں کڑیاں ایتھوں دیاں زنانیاں دی سدوئی اکوجیہی تقدیر نوں وی اوس ای روپ وچ بیان کیتا ہے جیہڑا ساڈے صوفیاں دا وتیرہ رہیا ہے۔ میں ایس شاعری نوں اکھاں تے شعور راہیں پڑھیا تے منوں تے روحوں مانیا اے، تے دل ڈھیر راضی ہویا ہے بھئی آریں گل آپنے ٹٹدے سماج دی سن ویکھ کے وی من توں حوصلہ ملدا اہے۔ اجیہی کجھ صورت راوی دی شاعری پڑھ کے ہوئی ہے۔ اخیر تے اک شعر ویکھو،

وگدا پانی، اکھ دے اتھرو، آپو اپنی ہیئر سناؤندے
برکھا راس، ہواواں سوگی، دل تے ڈونگھی ٹھیس ویریا

زاہد حسین

پہلا بول سمرپت میرا، کُل دھرتی دِیاں ماواں نوں
پال پوس جِن وڈیاں کیتا، نِکیاں نِکیاں چاواں نوں

دھرمی بابل جُگت سِکھائی، چڑھدے پانی ترن لئی،
پار کرن دی طاقت بخشی، بھر وگدے دریاواں نوں

رُوپ میرے وِچ توں وی شامل، سورج دی لِشکور دے وانگ،
نواں نویلا رنگ چڑھایا، آوَندے جاندے ساہواں نوں

گھاہ دِیاں پتیاں، تریل دے موتی، کرن گفتگو شام سویر،
ویکھ لیا کر ترڑکسار توں، من توں من دے راہواں نوں

سجری سجری، کوسی کوسی، سحر سیالی دُھپ دے وانگ،
رِشم رُپہلی بن آیا کر، ساڈے وطن گِراواں نوں

بچیاں ہتھوں ٹُکر کھوہندے، جھپٹ مار کے اُڈ جاندے،
مار غلیلاں چل اُڈائیے، ملکیاں ڈُنگدے کاواں نوں

اُنگلی پکڑ سِکھایا ٹُرنا، پر دِتے نیں اُڑن لئی،
سدا سلامت رکھیں مولا، میرے بھین بھراواں نوں

صدیاں مگروں اج وی ڈاڈھے، مارن گُو غریب تے دھاڑا
پرسو رام چلاؤ جی ہُن، جابر اُتے تیز کُہاڑا

زر جروانے قابض ہو گئے، دھرم ورت کے شکتی اُتے،
باہوبلی بنے وردانی، گیان ونت ماڑے دا ماڑا

اندھلی اندھلے ماپیاں وانگوں، بے بس جنتا راہیں بیٹھی،
پال پوس کے گبھرو کیتا، سرون پُتر منگدا بھاڑا

کُل دُنیا دے دھرم گرنتھاں، لِکھ کے سانوں ایہہ سمجھایا،
کنچن کایا نوں کھا جاوے، من مندر دا کینہ ساڑا

مُٹھی دے وِچ دُنیا کردے، کتھوں کتھے پہُنچ گئے ہاں،
آپنے گھر پردیسی، ودھیا، بندے توں بندے وِچ پاڑا

بھرم نہیں، وِشواس پُرانا، ہُن تیکر وی نال برابر،
دو ہتھاں توں وڈا کِدھرے، دِسیا ہی نہیں قِسمت گھاڑا

اندھی رعیت گیان وِہُونی، لام ڈور بنھ تُردی جاوے،
آجڑیاں دے قبضے اندر، حالے وی بھیڈاں دا واڑا

میرا وِیر جتِندر پنوں، تیز دھار تلوار دے ورگا
ہر پل ہر تھاں، نظر ٹِکائے، کوئی نہ میرے یار دے ورگا

اوس نوں سُن کے ہر واری ہی، جی کردا ہے سُندے رہیے،
دُشمن خاطر شبد ہمیشاں، ورتے تیز کٹار دے ورگا

ترن تارنی پون تے پانی ساہیں بانی گُر ارجُن دی،
دُشٹ دمن دا آ گیا کاری، انکھیلی بھبکار دے ورگا

ترک، دلیل تے شبد مُہارت، چِن چِن واک پڑھاوے سانوں،
میرے دیش پنجاب دی پُونجی، دانشور دستار دے ورگا

منڈی اندر مال وِکاؤ، شرم دھرم سبھ لُکدے پھِردے،
دیس اتے پردیس چ بڑھکے، سان چڑھے ہتھیار دے ورگا

دھرتی دی مریادا سمجھے، بیتیا، اج، تے جانیں کل نوں،
سورج توں پرواز اگیرے، روحوں باز اُڈار دے ورگا

اگن نِرنتر، لگن اتھاہ تے، دم دم فِکر سواسیں تُردے،
کرے نچھاور دِل دی پُونجی، دولت مند دِلدار دے ورگا

رام داس گُر موہڑی گڈی، جیہڑی تھاں صِفتی دا گھر ہے
سرب کلا سمپورن نگری، گُر کے کارن امرتسر ہے

دھرم کرم لئی ہرمندر ہے، گُر ارجن دی دُور درشٹی،
میاں میر برابر بیٹھا، سرب کال دا دیدہ ور ہے

ہرگوبِند گورو دی پیری، نال کھڑی کِرپالو میری،
تخت اکال اُسارن ہارا، نِربَھوَ تے نِرویری در ہے

اِک مارگ دے پاندھی خاطر، چارے بُوہے ہر پل کُھلھے،
سُرتِ اِکاگر جیکر ہووے، سکھنی جھولی دیندا بھر ہے

پِرن وادیاں بھیس بدلیا، راکھے بن گئے ساڈے گھر دے،
امرویل مُڑ بیری چڑھ گئی، چٹ نہ جاوے ایہی ڈر ہے

شبد گورو سندیش سُہاوا، ساڈی روح تے پرچم جھُولے،
گھر گھر اُسرے دھرم سال دا، گُر میرے نے دِتا ور ہے

دھرتِ گگن تے کُل سرِشٹی، پتے پتے گوبِند بیٹھا،
آد جُگادی جوت نِرنتر، نور نورانی دا سرور ہے

چھانگے رُکھ دی ٹیسی بہہ کے، سُن لوٗ کیہ گُجھ مور بولدا
کلم کلا مُک نہ جاواں، آپنے ورگے ہور ٹولدا

ست رنگی اسمان دی لِیلا، کھنبھاں اندر سگل سموئی،
مورنیاں بن دسو کِسراں دِل دے گُجھے بھیت کھولھدا

روح تے بھار پیاں تے اتھرو، وہِن پیۓ دریا دے وانگوں،
دِل دے ورقے پیڑ پڑُچے، تیرے توں بن کون پھولدا

من دے محرم یار بِنا دس، کہڑا وید نِوارے مرضاں،
ساہاں دی مالا دے منکے، تھِڑک رہے تے چِت ڈولدا

توں پُچھیا اے کہ میرے مگروں، من تیرے دی حالت کیسی،
درداں والی گٹھڑی نوں میں، تکڑی دے وِچ کیویں تولدا

ساری دھرت ویراگن ہو گئی، پُورن پُت بروٹیاں مگروں،
چھاواں لبھن ماواں اِچھراں، پارے وانگوں چِت ڈولدا

بہُتا اُچی بول بول کے، جو کناں دے در کھڑکاوے،
اندروں باہروں خالم خالی، بھیتی ہاں میں ایس ڈھول دا

جس نوں لوکیں کہن آزادی، اِس دا لَے نہ ناں وے بچیا
سیک رہے سنتالی توں ہی، اگن بِرکھ دی چھاں وے بچیا

مردے دم تک بابل تیرا، رِہا تڑفدا آپنے پِنڈ نوں
ایہہ دھرتی نہ بنی کدے وی، اوس دی خاطر ماں وے بچیا

کیرے بیج سیاڑاں اندر، خُون پسینہ بڑا خرچیا
ساڈی فصل اُمیداں والی، چونڈ گئے سبھ کاں وے بچیا

بھرے بھکُنے گھر نوں چھڈ یا، تن دے تِنے کپڑے لے کے
عِلم نہیں سی اُجڑن ویلے، مُڑنا نہیں اِس تھاں وے بچیا

دس لکھ توں ودھ چن سِتارے، ماواں وارے کھڑے لیکھے
جشن مناؤندیاں نوں توں پچھیں، جد ہووے چُپ چاں وے بچیا

ایہہ راجے ایہہ راج گھرانے، ساڈی روح دے زخم پُرانے
اِکو تاش بونجا پتے، چارن بھولی گاں وے بچیا

اوہی سفر بِکھڑیا پینڈا، رات دِوس دے سنسے جھورے
صِرف ٹِکانا بدل گیا ہے، ایہہ گُجھ دسیا اے تاں وے بچیا

ویکھ لوو ایہہ موم تے بتی، جد کِدھرے وی رل کے جگدے
پگھلے گوڑھ ہنیرا بِنسے، چانن دے دریا نیں وگدے

شبد گواچے اکھر اکھر، نیناں جوت بنن تے بولن،
ارتھاں تیک پُچاویں سانوں، رکھ سدا جیون وِچ دگدے

جِنہاں کول تُرن دی اِچھیا، پربت سِکھر پہُنچدے یارو،
میں ویکھے نیں ہمتیاں نوں، حوصلیاں دے پر وی لگدے

بہہ جاوو تاں ایہہ تن گوہا، جے تُر پوُ بن جاوے لوہا،
کرم دھرم جے بن جاوے تاں، من تندور نِرنتر مگھدے

بہُتی واری گلیں باتیں، جو ہُندے نیں شبد سِکندر،
امتحان وِچ پین سار ہی، بہہ جاندے نیں وانگوں جھگ دے

پنج دریا سی صِدق سمرپن سیوا سِمرن سچ تے پہرہ،
ساڈی غفلت دے ٹِبیاں وِچ ، جیر گئے کیوں پانی وگدے

تارن ہار وِچار دی شکتی، وادھو وستُو وانگ وِسارِیں،
پنڈِت جی نے لا لیا پچّھے، تینوں کیوں مُندری دے نگ دے

دھو دے روح توں نقش اُداسے، ہسیا کر مُسکایا کر تُوں
زندگی تاں اِک امر گیت ہے، نہ دِل چاہے گایا کر تُوں

جہڑی دستک سُپنے اندر، وار وار کھڑکاوے بُوہے،
کھول دیا کر من دے جندرے، اوس نوں درد سُنایا کر تُوں

تیرے نالوں ودھ کے دُکھیئے، ہور بتھیرے اوہ وی لوکیں،
جِنھاں کول شبد وی ہے نہیں، دِل نوں ایہہ سمجھایا کر تُوں

جتھے رنجھاں، سُپنے سوہے، خُشبوئیاں نیں چونک چُرستے،
گھمن گھیرا توڑن مگروں، اوس نگر وی جایا کر تُوں

تریل دے موتی پھُلاں اُتے، دِن چڑھدے تاں ساتھ نبھاؤندے،
رنگ اُداس نہ ہون دیا کر، خُشبوئی بن جایا کر تُوں

درد پوٹلی دے جاندے نیں، اکثر ہُن تاں بہتے آپنے،
ایہہ ان منویں مہنگی پُونجی، ہس کے جھولی پایا کر تُوں

وِنگ تڑِنگے راہ تے پینڈے، اصل کتاب حیاتی والی،
ڈولدیاں قدماں نوں اِس توں، پڑھ کے سبق پڑھایا کر تُوں

کملے نیں لوک جہڑے، کہن مر جانیاں
سُجھ تے سلیقہ دین، سانوں دِھیاں رانیاں

رنگ تے سُگندھ اِکو، پُھل وِچ قائم ہے،
پھل پین سار ایہہ تاں، بھر دین ٹاہنیاں

ایس دا عِلاج کرو، اکھ وِچ ٹیر ہے،
ایہی پُتاں دِھیاں چ، کراوے ونڈاں کانیاں

گُڈیاں پٹولیاں چ، جان پینّدی ویکھ لئو،
چن اُتے پیڑ پائی، دِھیاں دو دھیانیاں[1]

بابلے دی پگ اتے، ماواں دا دُپٹڑا،
کدے نہ وِساردیاں، چیتے چوں سوانیاں

ہُن پربھات ویلا، چھکدا نہ ٹھِکدا،
ٹُٹ بھج گئیاں، جدوں چاٹیاں مدھانیاں

اکلی اکلی بات میرے، انگ سنگ تُری ہے،
جھڑیاں سُنائیاں، وڈی بھین نے کہانیاں

1- کلپنا چاولہ تے سُنیتا ولیمز

بہُت حالے ان کِہا، لِکھیا نہیں پڑھیا نہیں
کنڈھے کنڈھے پھِر رِہاں، ساگر چ میں وڑیا نہیں

بے شناسے، ہیرے نوں پتھر جیہا ہی سمجھدے،
جوہریاں دی نظر اُتے، میں اجے چڑھیا نہیں

جے اجے میں رڑکدا ہاں، دوش ایہہ وی وقت دا،
چاڑھ کے چک اوس مینوں، ٹھیک جے گھڑیا نہیں

توں رہیں وِشواس پاتر، رُوپ بن کے صِدق دا،
میں کدے پربت اُچیرے، ساتھ بن چڑھیا نہیں

توں گوایا چین میرا، کھوہ لیا سارا سکون،
دوش بے بُنیاد ایویں، میں کدے مڑھیا نہیں

توں ہمیشاں تاریا، نہ ماریا، ہے زندگی،
میں تیرے پلو نوں ایویں بے وجہ پھڑیا نہیں

شبد میری ڈھال ہے، کِرپان وی تے دھرم وی،
میں نگونا جنگ، اِیہدے بن، کدے لڑیا نہیں

ویہڑے دے وِچ بیجیاں ریجھاں، بِرلھ مُحبتاں والے
پر ایہناں نوں پُھل کیوں پیندے، ہر موسم وِچ کالے

ہسنیاں ترہائیاں ریجھاں، کُونجڑیاں دِیاں ڈاراں،
بے قدرا توں ویکھ نظر بھر، لاہ اکھیاں دے جالے

چندن رُکھ نوں ناگ ولیواں، بے بس نیں خُشبوئیاں،
جے توں جان سلامت چاہیں، نیڑ نہ آویں حالے

آلھنیاں وِچ رات گُزارن، پنچھی تے پردیسی،
ایس نگر تاں کوئل پپیہے، ہوٹھیں رکھدے تالے

بُوہے اگے تھوہر دا بُوٹا، کیوں لایا نی جِندے،
ایہہ کنڈیاری مارو تھل دی، رکھ نہ آل دوآلے

چار دیواراں اُپر چھتاں، باریاں تے گُجھ بُوہے،
ایس مکان چ ڈُسک رہے، گھر، خوشبو کون سنبھالے

دِل دریا دا تارو بن کے، مار کدے تُوں جھاتی،
ویکھ لیا کر روح دے نیڑے، وہِندے ندیاں نالے

ہُنے ہُنے توں یاد سی کیتا، پہُنچ گیا ہاں
ویکھ ذرا میں تیرے دِل وِچ ، دھڑک رِہا ہاں

بن گئی میری کوِتا، ہُن تُوں رُوپ بدل کے،
چِتودیاں میں دُھر اندر تک، مہک گیا ہاں

اِک شبد ہی یاد میری وِچ ، رِہا سلامت،
ویکھ اجے وی پارہ بن کے، لرز رِہا ہاں

میرا نام جِویں توں، حق دے نال پُکاریا،
سُن کے تیتھوں اندروں باہروں، مہک گیا ہاں

کورے ورقے تِلک رہے نیں، پڑھدے پڑھدے،
شبداں توں بن ارتھاں وِچ، گواچ گیا ہاں

شبد جال توں وکھری، ہُندی چُپ دی بھاشا،
ایس عبارت نُوں وی، ہُن میں، سمجھ گیا ہاں

پتھر دے بھگوان اگاڑی نتمستک ہاں،
سِرکدیاں میں کِنا تھلے غرق گیا ہاں

لوچی تے منجِندر ناں دے، شہر میرے ول آئوندے راہ نیں
ٹُردے پھِردے مِلدے گِلدے دوویں ادب دی اِک درگاہ نیں

اِک دی مِٹی مُکت سراں دی دُوجا پِنڈ دھنوئے جنیا،
شبد سِرجنا کردے کردے اج تاں ایہہ دوویں ہم راہ نیں

مِشری وِچ اِلائچی کُٹ کے جیکوں مِٹھک خُشبوئی بولے،
پون کندھیڑے رہندے چڑھکے، دھڑکن اِکو پر دو ساہ نیں

مان مرتبے کُرسیاں نے رفتار کدے نہ مٹھی کیتی،
من موجی ایہہ سِرجنہارے لاپرواہ نہیں، بے پرواہ نیں

پاتر، گُر اقبال، روِندر تے سُکھوِندر دین گواہی،
مروں مروں نہیں کردے ویکھے، دِل دی دولت کر کے شاہ نیں

سُرم سلائی، دِل دروازے، غزل پُستکاں پڑھ کے ویکھو،
ست سمُندر پار وی مہما دوہاں دے ہی شبد ملاح نیں

ایہہ دو حرف رسیدی تاہیوں، راہ داری لئی لِکھ دِتے نیں
ہر تھاں تاں میں نال نہیں جانا، اج توں میرے شبد گواہ نیں

سُنیا سی میں زخم دِلاں دے، نال محبت بھر جاندے نیں
اِک مُسکان مِلے تاں، ڈُبدے، پتھر-چِت وی تر جاندے نیں

اِک ادھ رِشم اُدھاری دے دے، اِس نوں میں ہتھیار بناواں،
کالک دے ونجارے نھیرے، جگنو توں وی ڈر جاندے نیں

کجھ ساہواں دی سانجھی دھڑکن، زندگی ہے رنگاں دا میلہ،
بے قدرے، کُجھ لوک پتہ نہیں، کیوں بدرنگی کر جاندے نیں

مہنگی وست پیار دی پُونجی، مُفت مِلن تے جو نہ مانن،
زندگی دی رن بھومی وِچ اوہ، جِتی بازی ہر جاندے نیں

باز بھرے پرواز کدے نہ، دانہ دُنکا کھان دی خاطر،
انبر پار کرن لئی اوس نوں، لے کے ہمتی پر جاندے نیں

میرے تیرے ورگے سارے، ان دے کیڑے جان نہ سکدے،
بابا دیپ سِنہُ دے ہانی، سیس تلی رَکھ دھر جاندے نیں

دو واری اِک سال چ تکییئے، آزادی دا نوری مکھڑا،
باقی تِن سو تریٹھ دِہاڑے، بدل پردہ کر جاندے نیں

(انکھیلی پترکار غوری لنکیش دے قتل اُتے)

گولی مارن نال جِیوندے، شبد کدے وی ٹھردے نہیں
پوناں اندر اِک دم گھُلدے، وقت اجائیں مردے نہیں

راجے نوں شینہ آکھن والی پِرت میرے گورو نانک دی،
حالے تیک مُقدم زہری، شِیشے نوں وی جردے نہیں

انبر دے وِچ کِنے تارے، جاگ رہے نیں صدیاں توں،
اِک ادھ نگُر بھُر جاوے، تاں ٹھنڈے ہوئے کے بھردے نہیں

دھرتی دی مریادا ایہی، چوراں نوں بس چور کہو،
حق سچ تے انصاف دے پہرو اِنج آکھن توں ڈردے نہیں

انھے گُتے وا نوں بھونکن، دُشمن دی پہچان بِنا،
آپنی نسل بِنا، بینسلے، ہور کِسے نوں جردے نہیں

قلمکار جو لکھے، مِٹاویں، تیرے وس دی بات نہیں،
شاستراں نوں شستر ماریں، سُورے ایداں کردے نہیں

اِک دیوے دی لاٹ بُجھا کے تیز ہنھیری سمجھے نہ،
بنھ قطاراں، جگدے جگنو، پیر پچھانہ نوں دھردے نہیں

میں ساہاں وِچ سانبھ لواں گا، ایہہ مُسکان اُدھاری دے دے
ادھ ادھوری میں کیہ کرنی، جے دینی تاں ساری دے دے

رُت بسنتی وانگوں کھِڑیئے، دھرت سُہاگن روپ وٹیئے
گھر گھر ونڈیا شگناں ویلا، مینوں وی اِک کھاری دے دے

مہک وٹیئے، کلاوٹیئے، رُوح ولوں وی سُجھ وٹیئے،
ایہہ سارا کُجھ میرے کم دا، بھر کے اِک پٹاری دے دے

برہمنڈل سبھ انبر، جل، تھل، پوناں اندر نور بھراں گا،
اینا کرم کما دے ہُن توں، سورج پار اُڈاری دے دے

ہے قُدرت توں جو جو ونڈ دی، مہکاں خوشیاں انمک کھیڑے،
میں تیرے در کھڑا سوالی، مینوں جلوہ کاری دے دے

بند کمرہ سنسار وچتر کنکریٹ دا نِک سُک مارو،
ہور کِتے پتھرا نہ جاواں، وِچ باغیچے باری دے دے

آپنی ہئومے پار کرن دی، شکتی دے توں دان وتیئے،
میری بُکل وڈی کر دے، وِچے دھرت پیاری دے دے

اکیم دے چن مُندری اندر، جے مینوں جڑ دئے سُنیارا
سچ پچھو تاں ہور جنم دی نہ رہے مینوں لوڑ دوبارہ

دِل دی جوہے پھِرے اُداسی تے ہِرنوٹیاں نُوری چشماں،
چُپ دا گنُبد چار دیواری، اندر درد سمُندر خارا

پہلی تکنی دا اوہ جلوہ، روم روم جھرناٹاں چھِڑیاں،
تیز تیری تکنی دا توبا، پگھِل گیاں سارے دا سارا

تھرمامیٹر دے وِچ قیدی، اِک ادھ بُوند بھٹکدی جیکُوں،
مینوں جاپے تڑپ میری ہے، لوکیں جس نوں آکھن پارہ

بن بولے توں جان لواں میں، دُھر اندر کُجھ ٹھیک جیہا نہ،
روح توں روح وِچکار تار دا، ایہہ تک لے پرتاپ ہے سارا

شُکر تیرا دھنواد نی جِندے، جے نہ لاوندی پھیر کیہ ہُندا،
ساری زندگی دا ایہہ حاصِل، ٹُٹا بھجیا اِک ادھ لارا

انبر وِچ جد ٹِمک رِہا ساں، رات ہنھیری اندر میں وی،
تیری واج سُنی میں آیا، لوکیں آکھن ٹُٹیا تارا

جس دِن توں نظریں آ جاویں، اوہی دِوس گُلاب دے ورگا
باقی بچدا ہر دِن جیکوں، رُس گئے دیس پنجاب دے ورگا

نظر تیری وِچ سورج روشن، تور جِویں دریائی لہراں،
متھا ہے جیوں نور الٰہی، گول مول ماہتاب دے ورگا

جیہڑی رات آکاش دے تارے، تکدے تینوں بولے سارے،
آپ سُنے میں چند نوں کہندے، آیا کون جناب دے ورگا

رول دیئیں نہ بن پڑھیاں توں، اکھر راہ رُشناون ہارے،
ہر پترا گُرمنتر اِسدا، پاک پوِت کتاب دے ورگا

مردانہ بانی دے انگ سنگ، تُردا نہ اوہ اِس کرکے ہی،
نانک نال وجاونہارا، کھڑا ساز رباب دے ورگا

تھال گگن وِچ تارا منڈل، مہک رہی پرکِرتی پنڈِت،
برہمنڈ نے وی سُنیا نہ سی، اِس توں صاف جواب دے ورگا

اوس گِراں نوں رب وی چاہے، نرکوں سُرگ بنا نہیں سکدا،
نسل کُشی لئی مُکھ دروازہ، جس تھاں زہر شراب دے ورگا

ایس فِکر نے مار لیا ہے، کہڑا اج کل کیہ کردا ہے؟
ایسے کرکے ہر اِک بندہ، جیندا گھٹ تے ودھ مردا ہے

اِک دُوجے توں اپنی چوری، حدوں ودھ گئی بے وِشواسی
سجے ہتھ نوں خبر نہ کوئی، کھبا اج کل کیہ کردا ہے؟

دِل اندر کئی ندیاں نالے، تلخ سمُندر کھورو پاوے
غم دا کِنا ڈونگھا ٹویا، اُچھلدا، پر نِت بھردا ہے

منزِل ول نوں پیر ہزنتر، تُردے جاندے ایسے کرکے
اِک رتا کو تُردا پچھے، دُوجا قدم اگانہہ دھردا ہے

شیشے اندر ہر بندہ ہی، کیوں نہیں تکدا آپنا چہرہ،
میرا آپنا آپا وی ہُن، اِس دے کولوں کیوں ڈردا ہے؟

جان توں پیارا آکھن والا، اج کل جو مُنہ پھیر کے لنگھدا اے
دِل تاں کردا اے پچُھ لواں، کہ بِن ساہاں توں کِنج سردا ہے؟

وِچ ہنھیرے تیر چلا کے، سمجھ رہے ہاں جِت لئی بازی،
سونے دی لنکا وِچ بیٹھا، راون ایداں کِنج مردا ہے؟

لوک حیران پتہ نہیں کیوں نیں، ساغر وِچ جو لاوا پھُٹیا
ایہہ تاں اوہی جبر سمے دا، دنداں ہیٹھ سی دھرتی گھُٹیا

اکھ دا تیز، مڑک، مریادا، کھوہ کے ساتھوں کیوں پُچھدے ہو،
کِس نے سحر دوپہرے ساڈے، دین ایمان دھرم نوں لُٹیا

دِن چڑھدے اوسے وِچ آپے، ڈِگ پئے ویکھو، بڑے سیانے،
دُوسریاں دے بُوہے اگے، جِنہاں رات سی، ٹویا پُٹیا

اتوں اگے انت پڑاء ہے، ساودھان جو کردا سی اوہ،
انھی طاقت انھی ہو کے، سبھ توں بہُتا اوس نوں کٹُیا

سفر ںِرنتر ساہیں میرے، تُردے تُردے تُردے جانا،
منزِل تیک تُرن دا داعیا، تھکیا ہاں پر، میں نہیں ٹُٹیا

وِشگندلا ہر بُوٹا کہندے، پہلی وِچوں مار مُکاؤنا،
کمراں کس کے ویکھ لوو پِنڈ، سارا ہے، سِر جوڑ کے جُٹیا

ادھ ورِتا زخمی کرکے، غافِل نہ ہو جائیو کِدھرے،
ہتھاں باجھ کراریاں دُشمن، آپ کدے ہتھیار نہ سُٹیا

رُوپ سروپ نقشیاں توں بن، دِل توں دِل نوں راہ ہُندے نیں
سوکھا نہیں محسوس کرن ایہہ، اِک دھڑکن دو ساہ ہُندے نیں

پُھل پتیاں وِچ جیوں، خُشبوئی ان دِسدی، پر حاضر ہووے،
پوناں دے مدمست پَھُہارے، اِسدے اصل گواہ ہُندے نیں

ننگی اکھ نوں دِسدا کُجھ نہ، کیہ ہے من دے اندر تُردا،
میرے ورگے پاندھی تاہیوں، راہاں وِچ گُمراہ ہُندے نیں

پیار غُلام کدے نہیں ہُندا، گھڑیاں پہر دِوس دا بھلیو،
اِک پُھل سُرخ گُلاب سونپ کے، قرضے کتھے لاہ ہُندے نیں

ایہہ تاں ساڈے اندر تُردی، پھِردی ہے جو اگن اجُونی،
اوداں موہ دِیاں تنداں خاطر، کتھے چرخے ڈاہ ہُندے نیں

آپس وِچ وِشواس دے پاتر، جیکر ہون سنیہ دے ناطے،
سچ پچھو تاں ایہہ ہی رِشتے، دین دُنی دے شاہ ہُندے نیں

دھرتی انبر پار سُورجوں، مار اُڈاری جہڑے پہُنچن،
کال مُکت ہرنوٹے من ہی، سچّیں بے پرواہ ہُندے نیں

کیہ آکھاں ہُن اِس توں ودھ میں، درد سُنا کے دِل نہیں بھریا
اچن چیت کیوں چُپ توں دھاری، دس کیہ عجب سِتم ہے کریا

تُردے تُردے تُرے جاندیاں اگے، جیوں دھرتی مُک جاوے،
تیری اکھ وِچ تکیا اتھرو، لگدا اے کھارا ساغر بھریا

انبر وِچ اُڈاری بھرداں، جاں تردا ہاں تلخ سمُندر،
میرے وِچ نرنتر وہندا، ہِمت دا اِک اتھرا دریا

سونے دی لنکا وِچ ویکھو، اج وی حُکم حکومت کردا،
ہے بھگوان! نیاری لیلا، ساتھوں کیوں راون نہیں مریا

کئی وِاری تاں ایداں لگدا اے، توں چن ٹوٹا بدلاں اوہلے،
سچ پچھیں ایہہ قہر، حُسن دا میرے توں نہ جاوے جریا

تیرے دم تے جین جوگیئے، ہُن تیکر ہاں ثابت بچیا،
دس بھلا ایہہ اگن سمُندر، کلیاں اج تک کِس نے تریا

میری کوِتا، گیت، غزل ہے، ان آکھے دی سرل ویاکھیا،
جے نہ پاؤندا ورقیاں پلے، من رہنا سی بھریا بھریا

گل گل تیک غماں دا پہرہ، بے غم پورہ شہر نہیں وسیا
ہے رویداس! پیارے پُرکھے، سچو سچ میں تینوں دسیا

شبد گورو ستِکارن دی تھاں، پوجنہارے ہو گئے قابض،
تاہیں شبد مُکتیاں داتا ساڈے من مندر نہیں وسیا

آپ کبیر نوں میں خُود پچُھیا، اُلجھی تانی کَنج سلجھے گی،
اوس کہیا کہ توڑ زنجیراں، بھرم جال دی کالی مسیا

نام دیو دی چھپری اج وی، گھری پئی ہے فقراں اندر،
کِن مِن کنیاں اتھرو کردے، درد سدیوی مینہہ بن وسیا

مردانے دی درد کہانی، پچھو نہ بس رہن دِیو جی،
سُر تے راگ رباب دوہاں نوں، غُربت زہری ناگن ڈسیا

گیان دے گل وِچ رسا پا کے، آپنے ول نوں کھچی جاندے،
ویکھ لوو کنج بونیاں رل کے، دھون دوالے کِنا کسیا

سرب کال پرمیشر پوتھی، شبدگُرو، سربت دی خاطر،
نِربَھوَ تے نِرویر نے کڈھنا، جھڑی میں دلدل وِچ دھسیا

کسیا کمان وِچ جے کوئی، تیر نہیں ہے
سمجھیں نہ میری قلم ایہہ، شمشیر نہیں ہے

ایہہ راج تخت، کلغیاں، پوناں دے وانگ نیں
مِٹدی کِسے توں وقت دی تقدیر نہیں ہے

پھردا سُہاگے ماردا تے، کہندا دھرم ہے،
شیطان دا سروپ ایہہ، فقیر نہیں ہے؟

دھرتی دا دھرم پالنا، سبھ ویل بُوٹیاں،
آری چلاوٴن والا ہُندا، بیر نہیں ہے

سانجھاں دِیاں پُھلکاریاں نوں، روز کُتر دا ایں،
ٹُوں سمجھیا کر پھیر جُڑنی، لیر نہیں ہے

دِل تے لکیر واہُن دی، قیمت نوں جان لے،
مِٹیا کدے وی دِل تے پیا، چیر نہیں ہے

تیرا کارندہ کہہ رِہا جو مُلک چھوڑ دو،
ایہہ دیش اوہدے باپ دی جاگیر نہیں ہے

تیرے دو نیناں وِچ سُپنا، دِن ویلے جیوں سورج دگدا
شام ڈھلے توں مگروں ایہی، پتہ نہیں کیوں چن ہے لگدا

مینوں مِلدے چھوئی موئی، ہو جاندی ایں لاجونتیے،
ہوراں خاطر تیری روح وِچ ، عطراں دا دریا ہے وگدا

توں تے ہر تھاں حاضر ناظر، چانن جہیئے نورونتیے،
ویکھ لواں تینوں ہر تھاں تے، جتھے کِدھرے دِیوا جگدا

تیرا دِھیان دھراں تے من وِچ ، خوشبوؤاں دا لگدا میلہ،
روم روم لٹ بوری جِند نوں، دِن تے رات فرق نہ لگدا

اِک واری مُسکاؤندی تکیا، ہائے! اوہ نوری جھلکارا،
ہُن تیکر وی چیتے آ کے، اوہی مُڑ مُڑ مینوں ٹھگدا

تُوں پچُھیا کئی واری مینوں، تیرا میرا کیہ ہے ناتا،
سو دی اِک سُناواں تینوں، جو رشتہ ہے ساہ تے رگ دا

نال ٹُردیاں بڑا ضروری، دو تن اِک من رُوپ دھارنا،
سانبھ لیا لِشکارا میں تاں، دِل مُندری وِچ موہ دے نگ دا

مار اُڈاری چل ہُن چلیئے، انبر توں وی پار بابلا
دھرت کلاوا بھریا میں تاں، دو باہاں وِچکار بابلا

میرے متھے سورج دھر دے، کر دے روشن میریاں راہواں،
سوچاں وِچ غلطان کیوں ہیں، روح توں بھار اُتار بابلا

کال کلوٹے انبر دے وِچ ، لمیاں لمیاں چِٹیاں لیکاں،
پنکھ پسار اُڈے سے کوساں، کونجڑیاں دی ڈار بابلا

دھرم دھراتل دھرتی سانبھے، میری دادی ماں دے وانگوں،
ماں بولی ہے شکتی تیجی، ایہہ نیں پالن ہار بابلا

پیسہ پیر بنا کے پُوجن، عقلوں ہینے بہتے لوکیں،
ایسے کرکے ہو چلیا اے، وِش گندلا سنسار بابلا

تیرے رُکھ دی نرم کرونبل، میں کیتا اقرار نبھاؤں،
ماں دے سِر پھلکاری بننا، تیری وی دستار بابلا

رسم رِواج بنا کے بندھن، مگروں پھِرن غُلامی کردے،
چِکی پھِردے من دے اُتے، دھی تِتلی دا بھار بابلا

چانن کنیاں آہ پھڑ سورج، رُوح دے وِچ جگا لے تارے
ویکھیں ایہہ سبھ ہونجھ دین گے، تیرے من دا ہنیر پیارے

ایہہ جگدے جو دیوے تیرے، متھے اندر وانگ مشالاں،
ویکھیں کِتے بُجھا نہ دیون، نیناں وِچلے ہنجو کھارے

کِنے انبر، دھرت، سمُندر، دِن تے رات کرن پرِکرما،
بندیا! تیری سیوا خاطر، کِداں پھِردے چن سِتارے

ہمت نال گھما دے چابی، ہر جندرے نوں کھولنہاری،
اُڈن گے پھر وانگر بازاں، خواب خیال جو وختاں مارے

پنچھیاں دے آزاد پراں نوں، بندھن لاؤندے شاطر بھاویں،
نہ بھُلیں، اُڈ جاندے ہمتی، ڈوراں لے کے اُڈنہارے

پنجرے اندر چوریاں کھاندے، وِچ باغیچے انبیاں ٹُکن،
طوطا چشم نسل دے پنچھی، ہر تھاں ہو گئے قابض سارے

میں سمیاں دا روزنامچا مُنشی وانگوں لِکھدا رہِنداں،
کیہ کردا جے کول نہ ہُندے، پُرکھیاں دِتے شبد سہارے

تیرے لئی دریا ہے راوی، میرے لئی ایہہ دیس ویریا
دھرمی بابل، ماں ہے راوی، اِس اوہلے پردیس ویریا

توں کیہ جانیں ڈیہرے* جا کے، کیہ کُجھ ٹُٹدا میرے اندروں،
پُورا پتھر ہویا نہیں میں، حالے اندر لیس ویریا

پنج صدیاں جو پہلاں بیجیا، گُر میرے راوی دے کنڈھے،
فصل نخصمی وانگوں ہُن تاں، سُک رِہا اُپدیس ویریا

وگدا پانی، اکھ دے اتھرو، آپو آپنی پیڑ سُناؤندے،
بِرکھ اُداس، ہواواں سوگی، دِل تے ڈونگھی ٹھیس ویریا

رَکنج وِساراں گُڑھتی وانگوں، مِلیاں یاداں تے خُشبواں،
میں تاں ماں دا بُنبلاں والا، سانبھ کے رکھیا کھیس ویریا

ستر سال خرچ کے حالے، ملہم ولایتی ورت رہے ہاں،
سورمیاں دے خواب دی رل مِل، کیتی پٹی میس ویریا

راوی کنڈھے حالے تک وی عالم* یملا* مِل کے بندے،
بے وطناں، بے جسماں خاطر، سُر دا رنگلا ویس ویریا

* ڈیرا بابا نانک، * عالم لوہار، * لال چند یملا جٹ

دِن چڑھیاں تے ویکھی جد میں، چن دے ٹکڑے سِر پھُلکاری
ایوں لگیا رب ویکھے بہہ کے، تیری صُورت آپ شِنگاری

بن منگے توں اپنی رحمت، میری نِکی جھولی اندر،
مہک گیا ہے تن من میرا، مہر تیری صدقے بلِہاری

اِکو تھاں تے اپنے دیوے، جگمگ نورو نور چُفیرا،
رات گئی کر گول بِسترا، ہُن سورج دی آ گئی واری

اِک دو بول مِشریؤں مِٹھے، جِیو مِل گئی ہے دات الٰہی،
عطر سمُندر دے وِچ لگدے، رُوح نِروستر لاوے تاری

ہاسیاں وِچ چھنکار گھُنگریاں، چھنکدیاں نیں پوناں اندر،
تپدی روح تے پین پَھُہاراں، رِکن مِن کنیاں ہِکڑی ٹھاری

چندن گیلی چیرن والے، اِس گل توں انجان جاپدے،
سمجھن لکڑی لکڑہارے، مہکاں دی جڑھ پھیرن آری

جداں مہکے انب سندھوری، جاں مروئے دا بُوٹا کِدھرے،
روح دے باغیں، ایوں لگیا ہے، مینوں تُوں آواز ہے ماری

سِر تے لے بدلاں دی چُنی، آ انبر وِچ پینگھ چڑھایئے
انہد ناد وجایئے روح دا، پوناں نوں گلوکڑی پایئے

جے بدرنگا موسم چندرا، ساہیں بے وِشواسی گھولے،
آپنے رنگ دی ڈبی وِچوں اِک دو بُرش اسیں وی لایئے

ہر رِشتے دی آپنی سیما، پر خشبوئی انہد ہووے،
کوشش کریئے تن توں اگے، من مندر وِچ دھوف دھُکھایئے

شبد سلامت رہن ہمیشاں، جے ساہاں وِچ برکت ہووے،
ساہاں دی برکت دی خاطر، حرکت نوں وی نال مِلایئے

روح میری دے چشمے وِچوں، لا لے ڈیکاں پیاس بُجھا لے،
نِترے پانی بھرے سروور، نِرمل جل تے تر مُرگایئے

پاک محبت خاطر دھرتی، حالے تیکر بہُت چھوٹیری،
آ کِرناں دی پینگھ چڑھایئے، سورج اوہلے دی تھاہ پایئے

حد بندِیاں تاں من توں من نوں، دُور کردیاں ویکھ لیا اے،
چار دیواراں وِچ نہ گھِریئے، جد دِل چاہے آیئے جایئے

اِک پاسے کنجکاں نوں پُوجو، دُوجے بنے کُکھ وِچ مارو
نسل گھات کروا بیٹھو گے، سمجھو! سمجھو! برخُردارو

پُتر دات لئی ارداساں، جو جمہہ راجان وی گاؤ،
ایہہ دوعملی کد چھڈو گے، او دھرماں دے پہرِیدارو

من تے مکھ دے انتر نوں تاں، شیخ فرید وی لعنت پائی،
من دا شیشہ صاف کرن لئی، آپنے اندر جھاتی مارو

سون سُنہری سُپنے چوری کردے پھِردے چور لُٹیرے،
بھلک سنوارن خاطر سُتے، جاگ پوو سِنگھو سردارو

اِک واری جیکارا لا کے، بہہ نہ جائیو شیر بانکیو،
ڈھاہ دیوو ایہہ کندھ جرجری، ہور زور دی ہلہ مارو

کیوں ایسے حالات بنن جی، کلیاں بِنا کیاری سُنی،
ادھکھِڑیاں نوں مسلی جاؤ ویرو وے کیوں قہر گُزارو

ایہہ راہ سِویاں دے ول جاوے ان جمی وی میں ایہہ جاناں،
جِدھر نوں لے چلے ڈولی، آپنی دھی دی آپ کہارو

مظہر ترمذی دے ناں

سُرخ گُلاباں دے موسم وِچ ، پھُلاں دے رنگ کالے کیوں نیں
ویکھن والی اکھ دے اندر، اپنے گوڑھے جالے کیوں نیں

ستر سال آزادی جھڑے، گھر پریواراں رل کے چُنگھی ،
نیتاں والے خالم خالی، اج تیکر وی آلے کیوں نیں

بھوگی یوگی رل گئے ویکھو، کد ایتھے اِکتارا بولُو،
تیرے میرے سبھ دے مونہہ تے، ان دِسدے جہے تالے کیوں نیں

کل جمے اج گبھرو ہو گئے، دین حکایتاں، آپاں سُنیئے،
بن قربانی کُرسی بیٹھے، رانی خاں دے سالے کیوں نیں

داتا تیرے گھر دے اندر، ڈِٹھ نیں گیاں بائی منجیاں،
دھرم گُواچا دھڑیاں پچھے، ایہہ سبھ گھالے مالے کیوں نیں

توں وی جیکر اِکو اِک ہیں، سورج وانگوں سبھ دا سانجھا،
ایس طرح وِشواساں دے وی، ہُندے روز اُدھالے کیوں نیں

توں سی ساڈا راہ رُشناوَنا، بھُلے بھٹکے راہے پاوَنا،
ون سُونے راہو کیتو، تیرے آلے دُوالے کیوں نیں

سبھ کُڑیاں نہیں چن تے جاندیاں، نہ ہی لاؤن اُڈاریاں جی
بہتیاں نے سِر اج وی چُکیاں، بوجھل پنڈاں بھاریاں جی

کچے راہ جاں پکے ہوون، تُرنا پینا ایں سانوں پیدل،
ساڈے اکھیں گھٹا پاؤندیاں، کیوں ایہہ گڈیاں لاریاں جی

کُکھ وِچ مارن جاں پھِر ساڑن، دِھیاں دھرم دھریکاں نوں،
کیوں ساڈے پلے وِچ پیندیاں، وڈیاں بے اِتباریاں جی

نہ کہہ سانوں گھر دا گہنا، ختم کرو ہُن ناٹک نوں،
مرد برابر ہی نہ، ودھ نیں، سِر تے ذمہ واریاں جی

جد تُوں میرا ساتھ دئیں تاں، انبر چیر وِکھا دیواں،
بُکل دے وِچ لے کے دھرتی، ساگر لاواں تاریاں جی

تیرے نال برابر ہر تھاں، تُردی ہاں پر دِسدی نہ،
گِندا گِندا تھک جاندا ایں، جو میں ملاں ماریاں جی

گھر وِچ تیرے زحمت دی تھاں، رحمت جتھے وسدی ہے،
ایہہ تاں بوہکر* نال سوہنیا، میں ہی جگہ بُہاریاں* جی

جھاڑو، مانجا ہونجھیاں

بلدی جیوں پرچنڈ جوالا، پاش کوئی اوتار نہیں سی
جِنا وی سی لٹ لٹ بلیا، اوہ کلھا اقرار نہیں سی

جد وی آوَندا وانگ ہنھیری، جھکھڑ وانگوں جھُل جاندا اوہ،
تِکھی تیز نظر دا سائیں، اوہ دھرتی تے بھار نہیں سی

اتھرو نہیں سی، ہئوکا وی نہ، اوہ سی بکھڑا سفر نِرنتر،
اُوس دے شبد کوش وِچ لکھیا، اِک واری وی ہار نہیں سی

وِدھ ماتا توں مرن دِہاڑا، اُوس نے لاگے بہہ لکھوایا،
تئ (23) مارچ توں ودھ سوہنا، ہور کوئی تِتھ وار نہیں سی

اُوس دا جانا ایداں لگیا جیوں قلبوتوں روح اُڈ جاوے،
جس دِن مار اُڈاری اُڈیا، کِنبی کہڑی تار نہیں سی

ہنس راج* چل نھاون چلیئے، لے کے تُریا وانگ بھراواں،
نال سواساں نِبھنی ہارا، اوس توں پکا یار نہیں سی

سالم سُورا شبد بان سی، ویری وِنھدا لِکھ کوِتاواں،
ویکھن نوں اوس دے ہتھ بھاویں، تِکھی تیز کٹار نہیں سی

*لوک کوی پاش دابال سکھائی مِتر جواوہدے نال 23 مارچ 1988 نوں قتل ہویا سی

جس دم تینوں چیتے کیتا، اوس پل بُوہے دستک ہوئی
روح دی طرب جگا کے میرے، اندر تیک ہِلا گیا کوئی

جِسم نہیں نہ صُورت دیکھی، رُوپ نہیں نہ رنگ سی اوسدا،
یاد کراں جے ہُن وی اوہ پل، کن کن وِچ لرزے خُشبوئی

دھرم ذات نہ اِس دا ہووے، رشتہ تاں احساس دا ناں ہے،
ایہہ تاں دھڑکے روم روم وِچ ، ساہیں جیکوں نبض پروئی

میں چانن دا نور الٰہی، تیرے نیناں دے وِچ تکیے،
پلکاں اندر کِداں رکھدی، توں ایہہ تارے چن لکوئی

ٹھارے پت ٹاہنیاں سارے، ون ترِن پوہ پالے نے مارے،
ویکھ پھٹارا چڑھدے چیتر، ہر ٹاہنی مُڑ نویں نروئی

سو جنماں دے وِچھڑے مادھو، کِس ویلے توں میل مِلایا،
وگدے دریا ٹھہرے جاپن، رات لپیٹی کالی لوئی

سورج تیکر پینگھ چڑھا کے، آ انبر وِچ تاری لائیے،
گُل سرِشٹی نوں ایہہ دسیئے، میں تیرا توں میری ہوئی

خبرے ہے ایہہ کِس دا چہرہ، جس نوں آکھن وطن پِیارا
کالے کرمیں، مار نہوندراں، کیتا اِس نوں زخمی سارا

اِس وِچ کتھے سُرگ نظارے، کشمیری سیباں جہے بچے،
کتھے میرے دیس پنجاب دا، پہل پلکڑا سُرگ نظارہ؟

کِس دھرتی توں سورج چڑھدا، ڈُبدا دسو کتھے جا کے،
کتھے اُگن سبز لیچیاں، کِس تھاں تے ہے لونگ کیارا؟

گِدھا چُپ، گواچا بیہُو، گُم سُم جُھمر، کِکلی، لُڈی،
نموجھون دھمال پئی ہے، سمی دا نہ چِت کرارا

حداں تے سرحد دی راکھی، کرن بندوقاں دِن تے راتیں،
دسو کون لگاؤندا ایداں، گُلیاں بُوہے جندرا بھارا؟

سون چِڑی دے کھنبھاں اُتے، نظر ٹِکائی بیٹھے تاجر،
کون بچاوے گا دس تینوں، ایتھے تیرا کون وِچارا؟

میں آپنا من جیکر چاہاں، کھول دیاں پر کِس تھاں کھولھاں،
غزلاں تے کوِتاواں توں بن، دسو میرا کون سہارا؟

ہُنے ہُنے بس چیتے کیتا، اوسے پل آہ سُورج چڑھیا
کِرناں چار چُپھیرے جھُرمٹ، توں ایہہ کہڑا منتر پڑھیا

دِن تے رات مِلا کے چووی، گھنٹے ہُندے روز دِہاڑی،
میرے ساہاں اندر دھڑکیں، لاویں اکھ، گھڑی نہ اڑیا

من سانبھن لئی تن دیواراں، من تے پہرہ اِس دی خاطر،
مہک تیری دا مانک موتی، دِسدا نہیں، ایہہ مُندری جڑیا

اجے جھناں چوں آون آوازاں، پار لنگھا دے سوہنی نوں توں،
وے وِیرا وے جین جوگیا، گھر نہ جاویں صدقی گھڑیا

پینگھ ہُلارے مار بھر دیاں، سورج توں وی پار اُڈاری،
توں مِلیا من چنبا کھِڑیا، جاپے جیوں ہے چیتر چڑھیا

تیرے موہ دی رِشم سُنہری، مہک رہی چنبیلی وانگر،
ویکھ تیرے احساس دی کنی، نوں میں، کِنا گُھٹ کے پھڑیا

دِن دے چٹے چانن اندر، تیرے نیناں کیہ نہیں کیتا،
پھیر پتہ نہیں کیوں تُوں سارا، دوش ہنھیرے دے سِر مڑھیا

چھڈ ترلوچن بیتیاں گلاں، کیہ لینا ایں ہوکے بھر کے
اپنے قدم ثبوتے رہ گئے، سفر صحیح، وِشواس دے کر کے

گردن سِدھی رکھنا کہہ کے، پینڈا ہے تلوار تے ٹُرنا،
جے ٹُر پئیو اِک وار پھیر تاں، مُڑدے ہو منزِل سر کر کے

کلیاں ٹُرنا اوکھا ہے پر، میرے انگ سنگ کِنے ساتھی،
صبر، صِدق، سنتوکھ، سمرپن، روح میری دے سوہے ورقے

کِنّی واری موڑاں بوہیوں، آ جاندا بازار خریدن،
وِکیا نہیں میں، تاں ہی جھاکے، اکھیاں اندر حسرت بھر کے

کوہلے والی کھان چ دودھے، وستر چِٹے رکھن خاطر،
سچ پچھیں تاں جینا پیندا، پل اندر سو واری مر کے

کوڑا تُما سو روگاں دی، جڑھ دا ویری رُلدا تاہیوں،
مِٹھا ہے خربوزہ، وِکدا منڈی دے وِچ ایسے کر کے

ہے گُرشبد! نہ ڈولن دیویں، اِک سطری ارداس کراں میں،
بھُل جاندا ہاں کِنّی واری، سِر تیرے قدماں تے دھر کے

ترڑپ رہیا اے سو سال توں مگروں، جلِھاں والا باغ اجے وی
ڈائر تے اوڈوائر رل کے، گاؤندے اوہی راگ اجے وی

آزادی دا مُکتی مارگ، حالے ؔکِنی دُور سویرا،
تھالی وِچ ان چوپڑیاں تے، نال الونا ساگ اجے وی

سرحداں تے پہِریداری، کر کر ہارے گُلیاں ڈھارے،
سوگ سُنیہے پھِرن بنیرے، کُرلاؤندا ہے کاگ اجے وی

سُتیا لوکا تیری گٹھڑی، لے چلے نیں چور، مُسافِر،
گھر نوں سانبھن خاطِر تینوں، کیوں نہ آوے جاگ اجے وی

دھرم کھیت دے اندر دبی، ساری فصل ندیناں ماری،
من مندِر وِچ کُفر پسارا، کہیئے سُتے بھاگ اجے وی

چھ صدیاں توں مگروں اج وی، میری گُلی اوسے تھاں تے،
جِتھے چھڈ کے گیا کبیرا، گل کٹیئن کے لاگ اجے وی

دھونتے پتونتے بن گئے، رولن پت ضمیراں بدلے،
گُنونتے چھڈ، بے قدراں ہتھ، سمیاں والی واگ اجے وی

بند بوہیاں نوں کھولھن خاطر، ماں دھی کرن دِہاڑی چلیاں
من رے گا دا گیت گُواچا، لبھن آئیاں کلمُ کلھیاں

پھُلاں ورگے بچڑے خاطر، اِک لویری خالی کھُرلی،
کھیت بیگانہ مالک ورجے، حالے تیک تاں خالی پلیاں

پِنڈوں آئیاں دوویں کٹھیاں، ویکھن نوں وی کول بیٹھیاں،
جِند فقراں دے پینچے ترِنجی، تنداں ہوئیاں کلھیاں کلھیاں

واڈھی مگروں، ننگے پیریں، رت نے واہیاں مور بُوٹیاں،
لِسے گھر دِیاں جائیاں لبھن، وڈھ وِچوں کنکاں دِیاں بلیاں

گھگیاں والے آلھنیاں تے، قبضہ کر جیوں کاگ بیٹھدے،
مرد کھاوندے دارو داسیاں، کُونجاں کِرت کماون گھلیاں

دُوکھ ہرو بنواری میرے، یا رب اللہ کشٹ نِوارو،
کِنے ہی کم چور آوارہ، ایویں، پھِرن وجاوندے ٹلیاں

رجیاں پجیاں نوں اپھریواں، لِسیاں نوں ترسیواں گھیرے،
خورے کِس دے بچیاں دے لئی، وِکن بازاریں کیلے چھلیاں

دے گیا وِشواس، پرتاں گا، جوانی لے گیا
جان لگا وقت میتھوں، کیہ نِشانی لے گیا

شبد بیڑن دی لیاقت، دے گیا کُجھ پل کو ساتھ،
سانبھ کے رکھی میری، ساری نادانی لے گیا

وقت میرے نال کیسی، کھیڈ کھیڈی مِہر بان،
بولدے ورتے میرے ہتھاں چوں، کانی لے گیا

توڑ کے تند، منکیاں نوں، رُلن جوگے کر گیا،
بے قدر ظالم، میرے ساہاں دی، گانی لے گیا

آدمی پھِردا گواچا، شہر تے بازار وِچ ،
ویکھ لئو مِٹی دا پُتلا، قدردانی لے گیا

گیان تے وِگیان وی، منڈی چ وِکدے وست وانگ،
ہور چھڈو دھن کیویں، دھرمی گیانی لے گیا

جس طرح بِلیاں دی روٹی، لے گیا باندر چلاک،
لڑدیاں ہتھوں اوہ ساتھوں، راجدھانی لے گیا

ایسے دا پچھتاوا ہُن وی، درد دِلے دا کہہ نہیں ہویا
ایہہ گل وی میں تاں دسی اے، میرے کولوں رہ نہیں ہویا

ٹُریا رہنداں شام سویرے، پیریں بنھ کے سفر لمیرے،
سورج دی ٹِکی نوں چُمنا اے، ایسے کر کے بہہ نہیں ہویا

مان مرتبے دُنیا اندر، کیہ اوکھے سی حاصِل کرنے،
سچ پچھو تاں غرضاں خاطر، اینا تھلے لہہ نہیں ہویا

اکھیاں اندر میرے وی تاں، غم دے کِنے تلخ سمُندر،
کیہ کردا میں ہنجواں توں ہی، پگھلن مگروں ویہ نہیں ہویا

جانکار ساں، کندھاں مینوں، کدے ہُنگارا بھرنا نہیوں،
میرے توں ہی چُپ دا پربت، ہکڑی اُتے سہہ نہیں ہویا

سانوں گِنن مشالچیاں وِچ ، پھیر ہنھیرا ایہہ کیوں ودھیا،
اصل نِشانہ تیتھوں میتھوں، اج تیکر وی تہہ نہیں ہویا

چار چُفیر ہنھیرا کالخ، راج بھاگ تے قابض تاہیوں،
ماچس دی ڈبی تے میتھوں، تیلی بن کے کھہِ نہیں ہویا

سحر پہاڑوں آیا رُقعہ، پڑھ لئو، پھر مگروں نہ کہنا
جِداں دھرتی اج تپدی ہے، چوٹی دا جلوہ نہیں رہنا

دس ورھیاں تک تپش نے ودھ کے، چار ڈِگریاں ہور ہے تپنا،
میریاں سبھ برفانی ٹیسیاں، پگھل پگھل دھرتی ول وہِنا

بِرخاں دی ہریالی چھتری تان دِیو جی اِس دے سِر تے،
بنجر نہ ہو جاوے دھرتی، آ نہ جاوے وقت گلہِنا

اگن بھیٹ کیوں کردے بیبا، زہری گیساں والا نِک سُک،
انبر وِچ اوزون مگھورا، ہور جے ودھیا، اوکھا سہنا

جو جو شہر سمُندر کنڈھے، ڈُب جاون گے پرلو آوَ،
پگھل گلیچھر بھر بھر ندیاں، جد ہے ایس دِشا ول وہنا

مار پوے گی ایسی ماڑی، جھنب سُٹے گی کُل ہریاول،
تُوں تے میں کِس باغ دی مُولی، جنت پرندہ کُجھ نہیں رہنا

پون گورو تے پانی بابل، دھرتی ساڈی ماں ورگی ہے،
جے بچنا تاں پلے بنھ لئو، میرے بابے دا ایہہ گہنا

ستلج بیاس جھناں تے جہلم پنجواں دریا میری ماں ہے
پال پوس جس وڈیاں کیتا، راوی اُوس دا دُوجا ناں ہے

بات پاوندیاں بِرخاں دی میں، سیس جھکاواں پُرکھیاں نوں وی،
کُجھ آری، کُجھ وقت لے گیا، پھِر وی سِر وِرثے دی چھاں ہے

پہلاں گوبر دھن دیندی سی، حالی بلد تے امرت دھاراں،
نیتا جی دے پیڑے مگروں، اج کل ووٹاں دیندی گاں ہے

بوہڑیں پپلیں پینگھاں موئیاں، رسیاں دے سپ بن گئے پھاہیاں،
مرن والیاں وِچ ہر واری، میرے بابل دا کیوں ناں ہے

دومونہیاں ڈنگ مارن زہری، اج کل میسنیاں مُسکاناں،
میں ایسے دا ڈنگیا ہویاں، تینوں ایہہ میں، دسیا تاں ہے

دھرم سال وِچ دھڑیاں کارن، ونج وپاری قابض ہو گئے،
شُبھ کرمن دی کتھا سُنن لئی، دھرم کرم دی کھہڑی تھاں ہے

مان سرووَر جھیل دے کنڈھیوں، کہہ کے ہنس اُڈاری بھر گئے،
نال نموشی جینا اوَکھا، جتھوں دا ہُن مُکھیا کاں ہے

صدیاں لما سفر مُکا کے، میرے ہتھ جے اج وی کڑیاں
دھرتی دی دھی پچُھدی ساتھوں، کہڑے کم کتاباں پڑھیاں

میری اِک تصویر تُہاڈے ہتھاں دے وِچ آ گئی کِتیوں،
میرے جہیاں سنگل بدھیاں ہر دھرتی تے دِھیاں بڑیاں

میں اردھانگن، صدیاں مگروں، حالے تک سمپورن نہیؤں،
اگنی پرکھ، تپسیا میریاں، نِرپھلیاں نیں توڑ نہ چڑھیاں

قہر خُدایا، ظُلم تیرے دی، حالے تیک اخیر نہ ہوئی،
آدم نسل دِیاں جو سِرجک، پتی دیو دے بُوہے کھڑھیاں

ہر دھرتی تے ہر یگ اندر، ماں منگدی نہ دھی دے جوٹے،
منگدیاں نیں جد وی منگن، منگدیاں لالاں دِیاں لڑیاں

جیندے جس انسان دی قیمت، پھُٹی کوڈی وی نہ منی،
کیہ کردے بے ہمتے مگروں، ساکھیاں گھڑ کے پُوجن مڑھیاں

نسل کُشی دے مارگ پنتھی، بن گئے نیں پر مندے ہی نہ،
دھرتی دھرم گوا کے آپنا، ہُن ایہہ فوجاں ہُن کِدھر چڑھیاں

وے وِیرا وے جین جوگیا، توں کیوں سُتا درد جگایا
کالے دور دی کالی مُورت، ویکھن سار زلزلہ آیا

اکھیاں دے وِچ سہم سناٹا، وکھیاں اندر بُھکھ دا تانڈو،
بنھ قافلے نارووالوں، رُلدا ساڈا ٹبر آیا

دادی ماں دی اُنگلی پھڑ کے، ٹُردی بھوآ سگویں جاپے،
باپ کندھیڑے ایس طرح ہی لگدائے میرا وِیرن آیا

چُلھے اندر بلدی اگ تے، گُنھیا آٹا وِچ پراتے،
نہیں سی وِچ نصیباں روٹی، چھڈ آئے تندور تپایا

الف اللہ توں اگلا ورقہ، پاٹیا جو سنتالی ویلے،
اُوسنوں لبھدا گُزر گیا ہے، سال کو پہلاں میرا تایا

ماں دھرتی دا چیر کے سینہ، ادھی راتیں کہیا آزادی،
کیوں گھر بار گُواچا ساڈا، سانوں ہُن تک سمجھ نہ آیا

میں سنتالی مگروں جمیاں، پر نہیں چھڈدا کھہِڑا میرا،
میری روح توں لہِندا ہی نہ، آدمخورا خونی سایہ

حاکم حُکم حکومت خاطر، شبداں نوں تویاں تے دھردے
کون کہے دس بے سمجھاں نوں، ارتھ کدے ایداں نہیں مردے

شبدکار دی اُچی ہستی، شہر لاہور دی راویوں تُر کے،
دھرت آکاش پتال چ گھُل گئی، جا پہُنچی اندر گھر گھر دے

جبر ظُلم دی تتی ریتا، چوہنہ صدیاں توں بعد نِرنتر،
شبد گورو دے سیس تے پیندی، اج وی جابر گھٹ نہیں کردے

شبد وِدھان لِکھن توں مگروں، استھاپن دا گڈیا پرچم،
چُپ رہندا کنج تخت لاہوری، سورج نوں کنج نھیرے جردے

پیری نال جُڑی پھر میری، قلم نال کِرپان دی جوٹی،
تخت اکال سُنایا جگ نوں نِربھؤ تے نِرویر نہ ڈردے

رام داس گُر چوتھیوں اگے، کِتھے پہُنچا تیغ بہادر،
سیس تلی للکارے گوبِند، مارن والے جاندے کھردے

ایس گلاب دیاں سبھ قلماں سرہند تے چمکور چ کھِڑیاں،
پُوری دھرت گلابی ہُندی، آپاں جے رکھوالی کردے

لنبن پوچن ڈھیہہ نہ جاوے، کچے گھر نوں پکے واسی
پیو دادے توں بھوگ رہے نیں، اِکو رنگ دی جون چوراسی

مِٹی رنگے صفیاں اُتے، مِٹی نال عبارت لِکھ کے،
جاندے جاندے سونپ گئے نیں، پُرکھے سانوں سُرگ نِواسی

اِک وی اکھر، ہِندسہ کوئی، جُڑدا نہیوں ساڈے کولوں،
پڑھدے پڑھدے مر چلے ہاں، اسیاں توں نہ ہون اِکاسی

ٹُٹی منجی وان پُرانا، گنڈھدے رہیئے ٹُٹدے نہیوں،
کچے راہ دے مارگ پنتھی، پکے پیریں پاؤندے گھاسی

شکوہ کدے شِکایت کرنا، ایہناں حصے آیا نہیوں،
خُردی بھُردی جُڑدی رہندی، دھرتی پِیڑاں دی ابھیاسی

سنے پرات تے بلدا چُلھا، اگن گواہی دیوے ساڈی،
سڑدی سڑدی سڑ چلی ہے، تویاں تے روٹی اِکواسی

ہے زندگی! شُکرانہ تیرا، ٹُٹیا بھجیا جوڑی رکھیا،
تیرے سِر تے کہندا ہاں میں، ہُن تیکر وی موت نوں ماسی

بلی ویرے *، میں سُنیا ہے تیرے ویہڑے کوئل بولدی
کہندے اوہ تاں روح دے جندرے، درد پُرانے بھیت کھولھدی

کنکریٹ دے چنڈی گڑھ وِچ ،شکر اجے وی بِرکھ جیوندے،
انباں دے وِچ لُک چھِپ تاہیوں، دِل دا جانی پھِرے ٹولدی

ایہہ تاں صِرف آواز نہ دیوے، ہور بڑا گُجھ اِیہدے اندر،
عطراں بھجی پون سرکدی، جیوں ساہاں دے کول کول دی

رَنگ کلاوا بھر کے سانبھاں، ایس مہک نوں سمجھ نہ آوے،
ٹِکی رات پربھات سمے جو، من مندر گُل قند گھولدی

شام ڈھلی پرچھاویں سُتے، سورج نے وی لیا بِسترا،
انبر وِچ ٹٹیہری بولے، رات دی بُکل پھِرے پھولدی

روز دواکھے اندر دِیوا، ماں رکھدی سی نیم وانگراں،
اُوس دے مگروں اِنج کیوں لگدے، لاٹو دی وی لاٹ ڈولدی

میں چھیکاں دی وِنھی وِنجھلی، کولوں صِرف سُبھاوک پُچھیا،
میں نہ جیکر ہوٹھ چھوہاؤندا، دس مٹیئے** توں کیویں بولدی؟

* میرا سجن بلجیت بلی، ** بانس دی پوری

دُور دیس پردیس پنجابی، ہر میدان چ بلے بلے
کُھلے ڈُلھے گھر تے کاراں، ہتھاں دے وِچ چھاپاں چھلے

رحمت دا مینہہ وسدا کھُل کے، کردے کِرت کمائیاں ویکھو،
انبر نوں مُٹھی وِچ رکھدے، دھرتی نوں پیراں دے تھلے

گُر دی کیرت نگر پسارن، گُر پُرباں دے ویلے رل کے،
اِک مالک دے شردھاونتے، پھِر وی کیوں نیں کلے کلے

جھڑے پِنڈوں چل کے آئے، کچے راہ تے ٹُردے ٹُردے،
ہُن وی یاداں دے پنکھیرو، رُوح نوں گھیرن کر کر ہلے

لِسے گھر دے بال سکولے، جانا چاہُندے لے کے بستے،
خالی کھیسے والا بابل، چاہوندا ہے، پر کِداں گھلے

ہے میرے ہم وطنی ویرو، اِک اِک بالک چھاتی لاؤ،
دسواں حِصہ اوسے دا ہے، جو گُر پایا ساڈے پلے

ریجھاں چاء تے خوشیاں کھیڑے، ایہی نیں پُھل بن کے کِھڑنے،
موہ ممتا تے پیار محبت، جے جِندڑی دے ساہیں چلے

وسدے پِنڈ اُجاڑ کے، پتھر شہر اُساریا
چنڈی گڑھ ہُن آکھدے تینوں لمکے لاریا

منگیا تاں سی میگھلا، ماں بولی دے واسطے،
توں تے اوُڑاں بخشیاں، حاکم بے اتباریا

سوہا پُھل گلُاب دا، کہہ ماں ُواجاں مار دی،
میری بولی بھُلیا، کیوں توں اکھ دے تاریا

پِٹھاں کر کیوں بیٹھدے، تیرے شہر مکان وی،
کیوں نِرموہا ہو گیا، توں سارے دے سار یا

دو گدیاں دی مالکی، بھرم بھُلیکھے شان دے،
تیرے مالِک ہور نیں، او کرماں دے ماریا

بِلیاں لڑ کیہ کھٹیا، باندر موجاں مان دا،
ونڈدا روٹی لے گیا، پھُٹ کیہ سانوں تاریا؟

کِس دی ہور مجال سی، سانوں ایداں چیردے،
بندہ جد وی ہاریا، عقلاں باجھوں ہاریا

ننگے پیر تاں ردی چُگدے، رجیاں موڈھے بستے نیں
اِک تاں پڑھن سکولیں چلے، لِسیاں دے وکھ رستے نیں

میرے دیش آزاد چ، اِکو ویلے، کِنے بھارت نیں
اِکناں دے لئی سِدھیاں سڑکاں، ساڈے کیوں بند رستے نیں

حُکمران دی کالی عینک ویکھن توں اِنکاری ہے،
کُرسی دھاری انھے بولے، ویکھ لئو کِنے مستے نیں

کمزوراں دی ہستی تے، خُد پرستی دووِیں آٹے بھائی،
کچے گھر دے رکڑیاں بالے، سُپنے کِنے سستے نیں

ساڈے پِنڈ دے چھپڑ اندر، ڈُبدے تردے کِنے چاء،
گِنتوں باہرے رنجھاں سُپنے، ایتھے سورج استے نیں

ایہہ تاں امن قانون دے راکھے، ساڈے گُجھ وی لگدے نہ،
وردی پہن بندوقاں والے، ایہہ جو پھِر دے دستے نیں

پونی صدی گُزارن مگروں، مُڑ کے کتھے پھیر کھڑھے،
آزادی دے بوہیاں ول نوں، جاندے کہڑے رستے نیں؟

بِلہاری تاں آپے قُدرت، تُوں لبھدا ایں سنگ مر مر اندر
پڑھیا کر تُوں شبد گورو نوں، ہرِ تاں وسدا ہر ہر اندر

آپنی پیڑ وِکھا کے ایویں، ہمدردی نہ منگیں سجنا،
ملہم وِرلیاں پلے ایتھے، لُون دانیاں گھر گھر اندر

کھول دیا کر قیداں کڑیاں، رُوح دے پنچھی اُڈنا چاہوندے،
کن کن وِچ پرواز بھری تے، لِکھی عبارت پر پر اندر

اندروں کُنڈی باہر وی جندرے، بیٹھے رہیئے گھُر نے اندرے،
ہائے! کیہ ہو چلیا سانوں، مر چلے ہاں ڈر ڈر اندر

راوی دریا ’واجاں مارے، آ جا میرے پیار دُلارے،
تیری کوِتا میرے کنڈھے، سرکڑیاں دی سر سر اندر

عجب سرُور خُماری تاری، رُوح دے باغیں کھِڑیا چنبا،
یاداں والی ڈار مُڑی جد، تُوں وی سی اُوس پھر پھر اندر

بند بُوہیاں دے اندروں کڈھو، سنسے جھورے تے ہٹکورے،
باہر کھلوتے سُپن ہزاراں، لنگھنا چاہوندے در در اندر

کِنے سورج چڑھ کے لہہ گئے، وقت لحاظ کدے نہیں کردا
سحر پہاڑ دی ٹیسی اُتوں، اُترے باجھوں کِس دا سردا

گیس غُبارے چڑھدے عنبریں، کتھے ڈِگدے ویکھ لیا کر،
توں اِس جونی کیوں پیندا ہیں، جے من رہندا اے اندروں ڈردا

چُغلی دی کھٹی دا کھٹیا، کھانا سوکھا، ہضم نہ ہووے،
بن آئی توں تیرے ورگا، موتوں پہلاں، تاہیوں مردا

چم دی جِیبھ گھما کے سچ تھاں، کُوڑ کماویں، دویں دلیلاں،
من دی ایس عدالت اندر، تاہیوں توں ہرجانے بھردا

جے انصاف دی تکڑی تیری، دئے نیاں نہ، کرے فیصلے،
دِتا پاڑ وکالت ناما، میرا دِل حامی نہیں بھردا

تھلِیوں سِیوں لے نیت دی بوری، اُپروں پایئے بیٹھاں غرقے،
بدنیتی چوں بد نوں لاہ دے، مِٹی پچھے کیوں ہیں مردا

اینا تاں اتہاس نوں پچُھ لے، بندہ کہڑی جنگ ہاردا،
عالم گیر سِکندر جیتو، جد وی مردا، نج توں مردا

دھی پُت پالن، سدا سنبھالن، جیکر اُوسدی آس دا بُوٹا
دھرتی ماں وی سدا سنبھالے، انکھیلے اتہاس دا بُوٹا

ہور جگہ زرخیز نہ کوئی، جِتھے ہے ایہہ جڑھ لا سکدا،
دِل دی مِٹی وتر کر لئو، جے لاؤنا وِشواس دا بُوٹا

ماں دی بُکل، بابل دا ہتھ، ٹھنڈھ ورتاوے تن من مَولے،
ہر تھاں ہر پل نال تُردیاں، چھاں رکھدا دھرواس دا بُوٹا

ڈور دیس پردیس چ وی میں، بِرکھ اُگائے پھل تے آئے،
پتھراں وِچ وی اُگدا تکیا اے، چنگے بچن بِلاس دا بُوٹا

ہر پل تُرنا، نہیوں جھُرنا، گھروں تُردیاں ماں سمجھایا،
مر جاندا اے ایداں پُترا، ہوکیاں نال سواس دا بُوٹا

بُور جھڑ گیا پتر پیلے، ہائے! پُتر ٹاہنیں لمکن،
بدنیتاں کیوں ساڈے ویہڑے، لایا ایہہ سلفاس* دا بُوٹا

اِس جنگل وِچ جنت جنوراں، بھاویں جینا نرک بنایا اے،
جد وی اُگدے، پُٹ دیندا ہاں، من اندروں پرواس دا بُوٹا

*کیڑے مار زہر

ہِمت باجھوں، بھلیا لوکا، آس دے بُوٹے سُک جاندے نیں
مار غُلیلاں جے نہ ورجو، طوطے انبیاں ٹُک جاندے نیں

کُھوہ دی ماہل جیہا توں ہو جا، ٹِنڈاں بھر بھر دھرتی سِنج دے،
ویلھا نہ بہہ، ایس طرح تاں، بھرے بھڑولے مُک جاندے نیں

کر نِشچا جے جِتنا چاہُنا ایں، جیون بازی، ہار نہ جاویں،
دُشمن دی پہچان کرے بن، اصل نِشانے اُک جاندے نیں

اصل شِکاری خالی ہتھ، تے پیراں ہیٹھ بٹیر کِسے دے،
زندگی دے وِچ کدے کدائیں ایسے ڈھوء وی ڈھُک جاندے نیں

ویکھیں کِدھرے سوں نہ جاوے، حرکت تیری وینی اندر،
جبر ظُلم نوں ویکھدیاں ہی، شیر میدانے ٹُک جاندے نیں

سورج چھِپدے سار سمُندر، کہڑا آکھے، سوں جاندا ہے،
ایس طرح نہ سوچ کہ ایداں، وگدے دریا رُک جاندے نیں

دِل دے دُولے، دھرتی پُتر، مر جاندے پر مِٹدے نہیوں،
فرضاں خاطر غرض تیاگن، تختاں اُتے تھُک جاندے نیں

اِٹاں وٹیاں ہُن کیہ دسنی، راتاں والی درد کہانی
چھم چھم وسدا اکھیاں وِچوں ہنجھواں ہار اُبلدا پانی

بستا قلم دوات جو رہ گئے، بند بُوہیاں دے مگر وِچارے،
کِداں لِکھدے، کِس نوں دسدے، روح دی کسک کِسے نہ جانی

ماں دی ممتا کیہ کردی تد، چھوھیاں دی سرداری اگے،
آدم ذات ظُلم دے تانڈو، مار مُکائے رُوح دے ہانی

درد پہاڑوں بھارا جد وی، روح تے بھار پوے تے پگھلے،
ماں دی چُنی سِلھی ہو جے، ویہ جاوے دِل اکھیاں تھانی

کرک کلیجے والی ویرے، وست نُمائشی ہُندی نہیوں،
اتھرو دا پردرشن کریئے، بن جاندا اے ایہہ گندھلا پانی

آر پار رُوح اندر برچھی، ہُن وی رڑک پوے جد بولاں،
چھیڑ نہ قِصے زخماں والے، تیرے لئی ایہہ کتھا کہانی

اُجڑ گیا گلزار، بُلبُلاں، رُل گئیاں جی دیس پرائے،
رُلے پراندے شگناں والے، سِر تے چادر ادھورانی

آ جاندے نیں، ٹُر جاندے نیں، دُکھ سُکھ تاں مہمان جیہے نیں
روح وِچ سُپنے کرن کلولاں، اوہ تاں میری جان جیہے نیں

سِر تے نیلا انبر پھِر وی، لاوَندے ہیکاں دِن تے راتاں،
میرے پِنڈ دے سرب نِواسی، نِردھن وی دھن وان جیہے نیں

اوہ پل میری روح دی زینت، جو خُشبوئیاں بن کے آوَندے،
سچ پچھیں، جے پھیر دوبارہ، اوہ تیری مُسکان جیہے نیں

صِدق صبوری روح دا گہنا، سدا جگا کے رکھدے مینوں،
وِچلی گل تاں کیول اینی، ایہہ من دے دربان جیہے نیں

ماں دی بُکل اندر بیٹھے، بال الوئیں زِرچھل ہسدے،
رُوح دا چنبا کھیڑن خاطر، بن منگے وردان جیہے نیں

من مستک دی چاردیواری اندر بالن جوت نِرنتر،
تیرے بول محبت والے، میرے لئی بھگوان جیہے نیں

پیار وِہونے اندروں سکھنے، اگن انگیٹھی بالی رکھن،
کیہ پُچھدے ہو ایہناں بارے، تن من قبرستان جہے نے

جیون مُول دا مہنگا پترا، شبد گورو ہے سرب نِرنتر
جگ رُشنایا چھِدِس جِس نے، جاگت جوت نہ رکھدی انتر

دے دِتا اُپدیش جگایا، چوہنہ ورناں نوں گوڑھی نیندوں،
سرب دھرم سنمان تے آدر، سرب کال لئی اِکو منتر

نہ ڈرنا نہ کِسے ڈراؤنا، ہؤمیں والے راہ نہیں جانا،
قدم اڈول کرم شُبھ کرِیو، جے رکھنی ایں ہوند سُتنتر

من دی چار دیواری اندر، نِربَھوٗ تے نِرویر بسیرا،
شبد گورو پرکاش کردیاں، کالے بدل ہون اُڈنتر

موہ ممتا دی امر ویل تے کام کرودھی ہَینکڑ بازی،
پنجے ویری نیڑ نہ آون، روح وِچ وسدا جے گُرمنتر

دھرم ادھین جے تاج رہے، تاں لوک سُکھی پرلوک سُہیلے،
جے طاقت سِر چڑھ جاوے پھِر، کہڑے لوک تے کہڑا انتر؟

اِک اونکار توں تُردا چانن، شبد اننت چِراغ سفر تے،
دُکھ سُکھ دے جندرے دی چابی، سرب کلا دا ایہی یںتر

جو جو سبق سِکھاوے کُرسی، اوسے نوں دُہرائی چلو
ادھی راتیں چڑھیا سورج، اکھاں میٹ وِکھائی چلو

دِن پرتن گے سوہنے سوہنے، رنگ برنگے تے من موہنے،
جادوگر جی! دھرتی اُتے، عرشی قلعے بنائی چلو

بچپن دے وِچ سُنیا سی میں، اِک سرکاری کُرتے بارے،
اگا پِچھا ہے نہیں جِسدا، باہاں آپ لُوائی چلو

کمزوراں نوں گھُرک دِیو تے، تکڑے اگے پُوچھ ہِلاؤ،
کُوڑ دی ہانڈی مَٹھی اگ تے، شام سویر پکائی چلو

لوک نہ کُسکن نہ ہی ڈُسکن، منگن حق نہ بولن اگے،
دیش دھرم نوں خطرہ کہہ کے، ڈھِبری خوب گھُمائی چلو

ورتمان دا چھڈو کھہڑا، بیتے نوں وی گولی مارو،
دھرم کرم دی مِٹھی گولی، سُپنا سُرگ وِکھائی چلو

پہلاں لوک بناؤ بھیڈاں، اُن اُتارو کرکے جھیڈاں،
پنجیں سالیں لارے نعرے، لوکاں نوں ورتائی چلو

ویچیں گُل قند تُوں گلُاب نوں مدھول کے
پُچھیا وی کر کدے، دُکھ سُکھ پھول کے

تیریاں بُلندیاں چ، میرا وی شُمار ہے،
ہستی نہ میٹ ساڈی، ایس طرح رول کے

تیریاں کچہریاں چ، ہون سدا فیصلے،
وِکے انصاف کاہتوں، تکڑی چ تول کے

پارے وانگوں کنبدا، ایمان بیبا سانبھ لے،
مُکدے نہ پینڈے کدے، ایس طرح ڈول کے

گُھٹ گُھٹ جین دے، سلیقیاں نوں بھُل جا،
دِل دی زبانوں بول، پُورا دِل کھول کے

ڈبیاں چ بند کستوری، کِسے کار نہ،
مان کدے ساہاں چ، سُگندھیاں نوں گھول کے

رکھیں کِردار نوں، بازار کولوں دُور ہی،
دسیں نہ پیار کدے، آپ مُونہوں بول کے

آر سمُندر پار سمُندر، من توں من وِچکار سمُندر
ایہہ شکتی وی بن سکدا ہے، جہڑا من تے بھار سمُندر

تیرے میرے اِکو دُشمن، کیوں پھِر وکھ لڑائی لڑیئے،
پہلاں آ جا کٹھے ہوئیے، رل کے کریئے پار سمُندر

ویکھن والی اکھ سلامت، رکھنی وی ہے بہُت ضروری،
اِک ادھ تُپکا اتھرو ہُندا، ایسے دا وِستھار سمُندر

لوک ہمیشاں اگن لگن دی، تور پچھانن بھرن ہُنگارے،
پلو پلی وِچ بن جاندے نیں، کردا مارو مار سمُندر

جنہاریاں ماواں بھیناں، ہر رِشتے دی طاقت ویرو،
رن بھومی وِچ مائیاں بھاگو، دُرگا چنڈی نار سمُندر

کنڈیاں کولوں بچ کے تُردیں، ایہہ گل بیبا رکھیں چیتے،
پُھل وی اکثر بن جاندے نیں، وِشگندلا سنسار سمُندر

دھرت پرائی ہو جاندی ہے، جے نہ من دا چنبا ٹہکے،
رنجھاں بن کے کُونجاں اُڈن، بن جاون پھر ڈار سمُندر

پِنڈ وِچارے لُکدے پھِردے، آن چڑھے نیں شہر، او ربا خیر
رُکھاں دے مُڈھ پھِر گئی آری سِر تے سحر دوپہر، او ربا خیر

کِدھر ٹُریا، وقت، جوانی، عقلاں دا نہ مُل دوانی،
گلی گلی وِچ ہوکا، لے لؤ، پُڑیاں دے وِچ زہر، او ربا خیر

اکھیاں وِچوں اتھرو مُکے، دریاواں دے پانی سُکے،
اُدھڑے خواب، ترنگاں توں بن، دِل دریا دی لہر، او ربا خیر

کدے کدے اِک سُپنا آوے، اوہی مینوں آن جگاوے،
گلیاں دے وِچ کون وِلکدا، رات دے پچھلے پہر او ربا خیر

تھلے دھرتی اُتے انبر، وِچ وِچالے کُوڑ آڈنبر،
اتھرے گھوڑے، مستے ہاتھی، ڈھاہی جاندے قہر، او ربا خیر

ورھ جا بدلا کُھلھ کے ورھ جا، ٹوئے ٹبے سمتل کر جا،
کیوں اکھیاں وِچ لے کے پھِردا ایں، سُرمے رنگی گہر، او ربا خیر

بڑے اُداس نیں چونکے چُلھے، اگن گواچی نوں گھر بھُلے،
اُکھڑی اُکھڑی چال غزل دی، اوکھی نبھنی بحر، او ربا خیر

ٹُٹ جاون تاں بھُر جاندے نیں، کِنکا کِنکا مر جاندے نیں
کیسر ترُیاں جیندے رِشتے، خوشبو تے رنگ بھر جاندے نیں

موہ ممتا مایہ دا ساگر، تردے تردے بہتے لوکیں،
ڈُب جاندے نیں اینا ڈونگھے، لاش دے وانگوں تر جاندے نیں

زندگی دی رن بھومی اندر، زخم بھلا نہیں کِس نوں ہُندے،
جے کُھرچو تاں رہن جِیوندے، بھُل جاؤ تاں بھر جاندے نیں

بھوساگر توں پار اُتارا، صِدق سہارے چُٹکی ماتر،
میرے جہے کمزور دِلے تاں، کنڈھے بیٹھے ڈر جاندے نیں

اِکو انبر بھرن اُڈاری، پون پرِندے رہن اِکٹھے،
شام ڈھلی تے ویکھو جی ایہہ، آپو آپنے گھر جاندے نیں

فصلاں والیو! عقل سہارے، آپنا آپ سنبھالن سِکھو،
غفلت وِچ ہریالی پیلی، جنت جنورے چر جاندے نیں

انکھ لئی جینا مرنا سِکھو، پیر ٹِکا کے دھرنا سِکھو،
اِس منتر نوں جانن والے، ہر منزِل نوں ور جاندے نیں

ایہناں دِیاں اجے تیک آساں نہیوں پُگیاں
تِپ تِپ چوندیاں غریباں دِیاں جھُگیاں

رُوڑھی والے ڈھیر تے چٹاک چِٹے کھِڑ پئے،
ہوئی برسات ویکھو، کھُنبھاں کیویں اُگیاں

موتیاں دی چوگ دا بھُلیکھا کھادھا ہنس نے،
کنگنی تے رِیجھ گئیاں بھولیاں نیں گھُگیاں

طوطیاں دی ڈار نوں اُڈاؤ باغاں والیو،
انبیاں نوں ٹُکدے، وجاؤ ڈُگ ڈُگیاں

ممتا باغیچے وِچوں چھاواں کون لے گیا،
دھرتی چوں دِھیاں تے دھریکاں کیہنے کھڑگیاں

اجے وی ہے ویہڑے چ الانی منجی سہکدی،
گھر دی سوانی دِیاں باہاں اجے لگیاں

کُوڑ والی کندھ نوں مِٹاؤ، سچ والیو،
ایس دِیاں جاپدا اے، معیاداں ہُن پگیاں

رات ہنھیری اندر دگدے، مستی دے وِچ ہو کے کھیوے
ہور نہیں کُجھ خوشبو جہیئے، ایہہ تاں دو نیناں دے دیوے

عجب جہی کُجھ میرے سنگ ہے، اِس چانن دی رِشتے داری،
ہور کِتے رُشنائی ونڈے، میرا خُون جگر دا پیوے

قینچی والے راج کرن، تے سُوئیاں والے پھرن بازاریں،
سِر توں پیر لنگاری زندگی، لیراں ٹکڑے نہ کوئی سیوے

باغبان جی، سوچ وِچارو، زندگی نوں اُپرام کرو نہ،
باغ باغیچہ آساں والا، ہمت دے سِر جُگ جُگ جیوے

کچے گھر تے پکے رِشتے، لاؤندے دُکھ دریا وِچ تاری،
پکے گھر نے کل مُ کلھے، اندروں سکھنے، باہروں کھیوے

ہُن سقراط سیانا ہووے، حکمران نوں ایہہ تاں پُچھے،
جے انصاف غُلام ہی رہنا، اوہ کیویں زہر پیالہ پیوے؟

مِٹی دے بھگوان بنا کے، ویچ رہیا گھمیار چین دا،
شہر بنیرے لِشکن لڑیاں، دِسدے نہیں مِٹی دے دیوے

ڈُب چلیا ہاں واہوا ڈُونگھا، دِل دریا وِچ تردا تردا
ہائے! میری جان بچا لے، مُڑ کے ایہہ غلطی نہیں کردا

مانسراں دے موتی چُگنے، ریس ہنس دی کیوں کر بیٹھا،
گل دے اندر بُرکی پھس گئی، بچیا ہاں اج مردا مردا

اِک ہُنگارا بھر کے مُکروں، مُنہ تے لا لئے چُپ دے جندرے،
تیری اِس مغروری صدقہ، ہُن ایہہ دِل ہرجانے بھردا

دِل درویشاں دا میں خادِم، ہنکاری دی چھاں نہیں بہندا،
توں تے بال سکھائی سجن، تیرے توں کِس گل دا پردہ

رات ہنھیری اندر میں تاں، بنیا بھنبٹ لاٹ دے اُتے،
جان نچھاور جے نہ کردا، رُوح دے نشتر کِداں جردا

اِک چھت ہیٹھاں باراں چُلھے، آپو آپنی اگ دے راکھے،
ایس طرح دی بھنگھڑ کولوں، بابر جابر وی کیوں ڈردا

جے پنجاب وِکاؤ ہے اج، اِس وِچ تُوں تے مَیں وی دوشی،
چار چُفیر ہزاراں دُشمن، کلا سی اوہ، دس کیہ کردا؟

راتیں تینوں رج کے تکیا، پر تکیا سی خواب دے اندر
مہک جِویں ان دِسدی ہووے، سُچے سُرخ گلُاب دے اندر

چندن رُکھڑے اندر بیٹھی، رنگ رتڑی خشبوئی جِیکوں،
ساہاں دے وِچ مہک نِرنتر، دُھکھدی دھوف جناب دے اندر

چار چُفیر ہنھیر پیا تے، نین مِرگنے ٹِمک رہے نیں،
سُپنے سُپنے ڈُلھکن، موتی نین تلاب دے اندر

دھاہ گلوکڑی پاؤن توں پہلاں، پتہ نہیں کَنج نیندر کھُلی،
ہُن تیکر وی تن من کمب کمبنی، موہ ونتے سیلاب دے اندر

مان اتے سوَیمان گوا کے، اتھرے دریا کتھے وہِندے،
پرچھاویں تے پَیڑاں گُمیاں، لبھدا پھِراں پنجاب دے اندر

ایس بھُجارت دا میں اُتر، دیواں تاں ہُن کِداں دیواں،
سچ پچھو مردانے باجھوں، رس نہیں رِہا رباب دے اندر

سُپن ادھورے، ہوکے ہاوے، میں سُنیا سی گلاں کردے،
گِنتی مِنتی کھا گئی کِنے، رِشتے غلط حِساب دے اندر

میں ایتھے رہ رِہاں، پر سچ پُچھو، جی نہیں لگدا
عجب بے گانگی ہے، وطن میرا ہی نہیں لگدا

کدے وی رِشتیاں نوں، نام دے بندھن چ نہ بنھیں،
ہمیشاں یاد رکھیں ایہہ، توں میرا کیہ نہیں لگدا

یقیناً ایس راہ توں، بہُت واری گُزریا ہونا ایں،
اِکلے آدمی دا سفر اوداں لیہ نہیں لگدا

تُسیں اُنی تے اِکی وِچ ہی اُلجھا لیا مینوں،
تُہاڈی سوچ اندر اِک ہِندسہ ویہہ نہیں لگدا

ہِرنتر ہو رہی بھرماں دی کھیتی ویکھ ایوں لگے،
کِسے وی سانبھیا دھرماں دا سُچّا جی نہیں لگدا

اگن تاں زندگی دے نقش ڈولنہار شکتی ہے،
ہِرنتر مگھ رہے سورج دے پِچھے سی نہیں لگدا

تُسیں پانی تاں پاؤ، پھیر پھل پُھل خوب مہکن گے،
بھلا جی! آس دے بُوٹے نوں، دسو کیہ نہیں لگدا؟

چھڈ نہ جاویں ادھ وِچکار ہے، ایتھوں تیک لیاؤن والیا
کالا انبر توں رُشناؤنا، چانن لیکاں واہُن والیا

ایہہ دھرتی تاں سدا اُڈیکے، تیرے ورگے پُورن پُتر،
تُر نہ جاویں، اِچھراں ماں دے، نینیں جوت جگاؤن والیا

چار چُپھیرے آپا دھاپی، کاواں رولی ون سُونی،
توں وی ساز سمیٹ لویں نہ، روح دے بول سُناؤن والیا

دِن تے رات پہر تے گھڑیاں، رُک نہ جاون تیرے ہوندیاں،
مِل جایا کر دِن ویلے وی، سُپنے دے وِچ آوَن والیا

سُنی مانگ سندھوری کر تُوں، نین اُڈیکن سہرے والا،
دھرت اُڈیکے تینوں چِر توں، نویاں پیڑاں پاوَن والیا

سُر تے شبد سادھنا رل کے، من مندر وِچ کرن اُجالا،
توں کیوں دیپ بُجھائی جاویں، وے وِیرا وے گاوَن والیا

ترک دلیلاں دی ایہہ دھرتی، گورو نانک توں لے کے ہُن وی،
مِٹ جاویں گا نقشے اُتوں، سچ دی لیک مِٹاوَن والیا

چل پتناں تے روندیاں نوں، چُپ تاں کرایئے
جِنا ساڈے حِصے آیا، اونا دھرم نبھایئے

جہڑے راوی دیاں پتناں تے، ماردے آوازاں،
موئے مِتراں دے نال آ جا اکھ تاں مِلایئے

بھاویں آر اتے پار، ساڈا اِکو پریوار،
کُجھ اوہناں دی وی سُنیئے، تے آپنی سُنایئے

ویکھیں سُک جے نہ آساں، تے اُمیداں والا باغ،
ماتا اِچھراں دی رِیجھ، آ جا پُورنا پُگایئے

سُنے دِلی تے لاہور، رُسے آگرہ پشور،
پونی صدی اگ مچی، ہُن ایس نوں بُجھایئے

ساڈا انکھی ہے دُلا، بُلھا سچ دا پیغام،
بھین نانکی دے وِیر دا، سُنیہا ورتایئے

اسیں ہاتھیاں دے پیریں بجھے، کیہو جہے غُلام،
جہڑے لِسیاں نوں بن بن، سُورمے وِکھایئے

دِن چڑھیا ہے، سورج وِچوں تیرے نقش نِہار رِہا ہاں
کِرناں وِچوں تیرا چہرہ، دھڑکن وِچ اُتار رِہا ہاں

تیری نابھی وِچ کستوری، ایداں کُجھ محسوس کراں میں،
مہک دوارے پہُنچن دے لئی آپنے پنکھ پسار رِہا ہاں

بن گئے جو انبر دے تارے، جِنے میرے یار پیارے،
ہر ساہ گیڑے یاد کراں میں، دم دم چیخ پُکار رِہا ہاں

اِک ادھ کِرن اُدھاری دے دے نی خُشبو یئے روپ وٹیئے،
وِچ ہنھیرے گھِر یا ہاں میں، تینوں واجاں مار رِہا ہاں

لُوں لُوں کن کن وِچ خُشبوئی، جس رِشتے دا نام نہ کوئی،
سچ پچھیں تاں جین جوگیئے، اوہی کُجھ وِستھار رِہا ہاں

سمجھ پوے نہ ایس اگن دی، اِک پل جوگی دُوجے بھوگی،
مار تروٹکا شبد سنیہ دا، ایہی اندروں مار رِہا ہاں

مینوں بھیت ذرا نہیں لگیا، لیکن ٹھگیا دِل میرا توں،
صِرف تسلی اپنی، تیرے دِل دے اندروار رِہا ہاں

شہر تیرے تِرکالاں مگروں، انبر دے وِچ چمکے تارے
اکھیاں وِچوں چھلکن اتھرو، موتی جیکوں من من بھارے

مسجِد وِچ اذان تے مندر اندر ٹلیاں ٹُنکدیاں سی،
سنکھ پُور رہِراس توں مگروں، چُپ دا پہرہ گورو دوارے

ٹِکی رات وِچ چن دا ٹوٹا، چور جھاتیاں مار رِہا سی،
گُھوک پئے سی نیند وِگُتے، میں تے میرے سُپنے سارے

اچن چیت اِک ہوکا آیا، مگروں میری نیندر ٹل گئی،
بھرم پیا کہ مینوں کوئی، دِسدا نہ پر واجاں مارے

بن مِلیاں توں ہو گئے میلے، کن کن وِچ خوشبو دا واسا،
ایوں لگیا جیوں متھا چُمیا میرا سوہنے کرشن مُرارے

ایہہ تیرے تے نربھر ہے ہُن، اِس توں اگے توں کیہ کرنا،
روح میری نِروستر پھِر دی، ویکھ لیا کر دِل دربارے

نِمکھ نہ وِچھڑیں دھڑکن جیہے، ٹِک ٹِک دھڑک دِلے دے اندر،
جے نہ ساتھ نِبھایا تُوں پھِر، ساہ ہو جانے بےاعتبارے

اج راتیں میں سُپنے اندر ہسدا ہسدا رج کے رویا
دِن چڑھیا تے بڑا سوچیا، سُتے سُتے ایہہ کیہ ہویا

اِنج لگدا سی جِسم جیوِندا، اندر ہے کُجھ مردا جاندا،
کھُلھی اکھ تے بھرم تِڑکیا، سالم سی میں نواں نرویا

ون سُونے اُڈنے پنچھی بنھ قطاراں کتھوں آ گئے،
چوگ چگُن دا اِچھیادھاری، جھُرمٹ مینوں گھیر کھلویا

نیندر اُکھڑی پھیر پئی نہ، سوچاں وِچ سی تلخ سمندر،
ایوں لگیا کہ میرا ہی کوئی، دُور دُراڈے ہُبکیں رویا

عجب وتیرہ تکیا ہے میں، کُرسی نال مِلے نیں دھرمی،
سنکٹ ویلے ایہناں رل کے، ساڈا خُون بروہیں چویا

وقت مِلے تاں گِنتی کرنا، دھرم کرم اِخلاق سنے ہی،
جو کُجھ مرداں اندر چاہیے، ساڈے وِچوں کیہ کُجھ مویا؟

تیرے اندر کِنا لاوا، دِل وِچ تڑپے، دستک دیوے،
اتھرو بن کیوں وہیہ جاندا اے، دس تاں صَحیح اکھیاں دے کویا

بیڑی اندر چور مگھورے، نہ چپو نہ دِسے کھوئیا
چڑھیا دریا شُوک رِہا ہے، سنے ملاح دے ڈولے نیا

صُوفی وی ہُن بیٹھ گئے نیں، جھانجر پا کے شہر بازاریں،
ٹِکٹاں لا کے ویچ رہے نیں، بُلھے شاہ دا تھیا تھیا

بندے دا پُت کِدھر تُریا، وِکیا ہے جاں وِک جاوے گا،
اِس منڈی ہر وست وِکاؤ، بنیا سبھ دا باپ رُپیا

بِندرابن چوں باہر کھلو کے، لوک مُکتیاں دی گل تورے،
کتھوں ٹُر کے کتھے پہنچا، ساڈے یُگ دا لال گھنیا*

ویکھ لوو مِٹی دی طاقت، بابر جابر ٹُرت سمیٹے،
سُولی اُتے چڑھدے سُورے، یاد کرے مگروں مُلکھیا

ذات پات دے سنگل پکے، ٹُٹدے ہی نہ سمیاں کولوں،
رنگ نسل دے تندوآ جالوں، قد چھُٹنی ایہہ دھرتی میا

نہ مِردنگ، سرود، سِتاراں، نہ تونبی، الغوزے دِسدے،
کِدھر گیا سازینہ ایتھے، دِسدا نہ کوئی ساز وجایا

* جواہرلال نہرو یونیورسٹی دِلی دا اُچیت وِدیارتھی آگو

کِدھر ٹُر گئے یار پُرانے لبھدے نہیں
نہ سالم نہ ادھورانے لبھدے نہیں

نہ دھُپاں نہ چھاواں کِدھرے لبھدیاں نیں
سجن بیلی درد رنجھانے لبھدے نہیں

انبر گنگا کنڈھے وگ وی چُگدے نہ،
رات دِنے اوہ وقت سُہانے لبھدے نہیں

زندگی والی تانی اندر گُنجھلاں نیں
سِدھے سادے پیٹے تانے لبھدے نہیں

کُڑیاں چِڑیاں دی تاں چِنتا کردے ہاں،
نہ دھرتی نہ چوغا، دانے لبھدے نہیں

آپو آپنے پِنڈ دے نقشے، لبھدے ہاں،
شہر وٹالے، تے لُدھیانے لبھدے نہیں

پتہ نہیں میں، کتھے گُم گواچ گیاں،
ہُنے ہُنے ہی جو پل مانے، لبھدے نہیں

وقت بدلدا ہے جد اکھیاں، سچ مچُ بھیت ذرا نہیں لگدا
ڈور بھوریا پھِردا بندا، ہاسا بن جاندا ہے جگ دا

گُل دُنیا لئی ان داتا سی، اج خُود الکھ جگاؤندا پھِردا،
شملے والا کملا ہویا، گل وِچ پھاہ ہے آپنی پگ دا

حُکمران کیوں حالے تک وی، ویکھ رِہا ہے وانگ تماشے،
کیوں اندازہ لاؤندا نہ ایہہ، لکڑیاں وِچ بیٹھی اگ دا

کِنے زہر پیالے پی لئے، اِس دھرتی دے پالنہارے،
کیوں نہیں پڑھدے کُرسی دھاری، ورقہ ورقہ مونہہ دی جھگ دا

میرے بابے آکھے لگ کے، سجن ٹھگ سی بھگت بن گیا،
ہُن ایہہ کُڑم قبیلہ کِس دا، دِن دیویں جو لُٹدا ٹھگدا

کئی واری تاں ایوں لگدا ہے، پشواں والے واڑے وِچ ہاں،
اُوس پاسے ہی تُر پیندے ہاں، جِدھر ہِکدا واگی وگ دا

سُنیا سی کہ کاٹھ دی ہانڈی، دُوجی وار نہیں چڑھدی جی،
چانن دی اِک لیک دے اگے، گُوڑھ ہنھیر کدے نہیں تگدا

زندگی! کِنے کو رہندے ہور حالے امتحان
تند ڈِھلی کر دیا کر، ٹُٹ نہ جاوے کمان

سُپن نگری وِچ رہ کے، ایہہ تے ہُن میں جان داں،
بہُت اوَکھے سانبھنے ہن، خواب نیں کچ دا سمان

لہہ گیا ہے سال اِک، قرضہ پُرانا لہہ گیا،
ہُن نواں ایہہ سال کِدھرے، ٹنگ دئے نہ پھیر جان

دھُند وِچ گُمیا ہے سورج، بہُت پھِکی روشنی،
ورقیاں تے شبد سُتے، جیوں نہیں ایہناں چ جان

پھیر ہوکا دے رِہا ہاں، جاگدے رہو جاگدے،
کِس طرح رُلیا رُپیا، نہ رِہا کھیسے چ بھان

پتیاں دے وانگ ٹنگے، دھرتی پُتر پچُھدے،
خُدکُشی مارگ تے تورو گے، بھلا کد تک کِسان

لوک نہ کیوں جاگدے تے اِنج کیوں نہ کُوکدے،
ساڈیاں حقاں تے ڈاکا ماردا ہے حکُمران

گِر گیا بندہ گُواچی ساکھ ہے کِردار دی
سونگھیاں دی ہیڑھ اُتے، ٹیک ہے سرکار دی

ایہہ نہیں کولوں بنائی، خبر نہ ہی وارتا،
میں تاں سُرخی پڑھ رِہا ساں، اج دے اخبار دی

راج پتھ دے قافلے وِچ پُوچھلاں میں ویکھیاں،
اِک ٹُکڑی تُر رہی سی، سُنگھدی پھُنکاردی

توپ گڑھکی دھرت کنبی ، ہو گیا لاگُو وِدھان،
لیک انبر پار کر گئی، سُپنیاں دی ڈار دی

امن دی گُھگی وِچاری، توپ اندر آلھنا،
ہور نہ ہُن لوڑ رہ گئی، امن دے اُپکار دی

ہے ملاحو! ایہہ تاں دسو، پار ہے کد پہُنچنا،
ایہہ تاں کِشتی ڈولدی ہے، لگدا نہیں تاردی

پنج سالاں بعد حاکم، آوَن گے پھِر گاوَن گے،
طرز بدلن گے گویئے، پھر نویں اقرار دی

ماں دے پیراں تھلے جنت، سُنی نہیں میں، جان لئی ہے
اصل حقیقت دُنیا پھِر کے، آخر نوں پہچان لئی ہے

شبد سِرجنا سُر دی قیمت، لوری اگے کُجھ وی نہیوں،
ماں دی گودی اندر بہہ کے، میں ایہہ خوشبو مان لئی ہے

کیہ دساں میں من دی حالت، اُوس ویلے توں تڑپ رِہا ہاں،
جہڑے دِن توں ماں میری نے چُپ دی چادر تان لئی ہے

لبھدے نہیوں لعل گُواچے، کِر جاون جد مانک موتی،
لبھدے لبھدے گُل دُنیا دی، مِٹی وی میں چھان لئی ہے

تُوں جو سبق سکھایا مینوں، وِسریا سی، تاں ہی دُکھ سی،
ہُن میں گنڈھ سنبھال کے رکُھوں، پکی من وِچ ٹھان لئی ہے

اِسدے ارتھ گواچ گئے سی، ماں میری نے لبھ کے دِتے،
سمجھیں نہ توں شبد نگونا، ایہہ کیول گُنگان لئی ہے

ماں تیرے چرناں وِچ بھیٹا، ایہہ سطراں پروان کریں تُوں،
دھرتی دھرم برابر ہیں تُوں، ایہہ گل کر پروان لئی ہے

لوک تنتر جھاکدا ہے، لنگھ چلی جنوری
ایس دے ول ویکھیا نہ، اوس نے تاں سرسری

گھر دِیاں لوڑاں تے تھوڑاں، کون وِرلاں پُوردا،
جون کانبا چھیڑدی ہے، سیک مارے جنوری

پِنڈ دے کچے گھراں نوں نیتا نہ ہُن گولدا،
سِر تے دِلی چور جھُلے، فرش پیریں مرمری

ایہہ وتیرہ بہُت واری یاد کرکے سوچداں،
کیوں بھلا جی تخت کردے، ہر سمیں ہی بربری*

بابراں توں اج تیکر سارے حاکم کیوں بھلا،
دھرم نوں ہی ورتدے نے کہہ کے آئینِ اکبری**

جد مِلے شکتی نرِنکش راج نوں جاں دھرم نوں،
آکھدے نیں، جو کہیا میں، ایہہ ہے فتویٰ آخری

ویکھ لئو ساڈی سِیانپ، سچ لُگدا پھِر رِہا،
نہ رِہا، ہے رام جی! گھر، نہ ہی مسجِد بابری

*ظُلم، ** اکبر ویلے دا انصاف وِدھان

عمر گواچ رہی کیوں ساڈی، ساڑا کینہ سولی ٹنگدے
شُبھ کرمن دی دات بخش دے، درد مجیٹھی دے وِچ رنگ دے

اِک دُوجے نوں دِل دی کہنا، زندگی وِچوں خارج ہویا،
آپنا آپ گواچ رِہا ہے، آپنیاں توں سنگدے سنگدے

آپنی سنگت دے وِچ شامل، میں تاں خُود ہی آپ نہیں ہاں،
کنچن دیہی من توں باغی، غرض کھڑپے رہندے ڈنگدے

ساڈے ہوندیاں سُندیاں ایتھے، زور جوانی گُمراہ ہوئے،
سونا ریت رُل گیا ساڈا، وِک چلیا ہے بھانے بھنگ دے

شبد نِرنتر کُوک رہے نیں، وقت بڑا بے رحم لِکھاری،
میتھوں رہندے شام سویرے، ون سُونے اُتر منگدے

اُنگلاں گِن لئو، ہتھ مِلا کے، کُرسی والیاں کولوں اکثر،
رِشتے ناتے بن چلے نیں، ویکھ لوو ہُن کہڑے ڈھنگ دے

روح دی بات سُناوَنا، سُننا، بولے بِنا ہُنگارا بھرنا،
کُجھ ہتھیار نیں ایہہ وی یارو، اصل محبت والی جنگ دے

سُرخ گلُاباں دے باغاں وِچ ، پیلی رُت وی آ جاندی ہے
غُربت جیکوں کھڑھے کھلوتے، ثابت بندے کھا جاندی ہے

تن دی مِٹی پالن خاطر، من دے موسم گِروی کرنے،
ویکھ لوو اِک بُرکی سانوں، کِنے سبق سِکھا جاندی ہے

روح دی شکتی، یار گُواچے، وقت وِہا کے چیتے آوندے،
پار سمُندر جا کے ہی کیوں، یاد چِتونی لا جاندی ہے

ورثہ، مان محبت یارا، مہنگی پُونجی تھوڑے سانبھن،
بہتیاں نوں تاں کنک دی روٹی بھور بھور کے کھا جاندی ہے

بہُتی چِنتا کریا نہ کر، جے منڈی وِچ آ بیٹھا ایں،
ایتھے تاں بئی نمدہ بُدھی، عقل دی قیمت لا جاندی ہے

اُڈنا پُڈنا من دا پنچھی، ٹاہنی ٹاہنی بہندا پھردا اے،
بِرتی جدوں وِکاؤ ہو جے، سبھ نوں پنجرے پا جاندی ہے

اِک مارگ دے پاندھی آپاں، بھاویں وکھرے طور طریقے،
جھُریئے نہ جے تُردے رہیئے، منزِل نیڑے آ جاندی ہے

کِدھر ٹُرِیوں، کتھے پہنچوں، دھرتی دھرم نبھون والیا
بھٹکن چار چُفیرِیوں گھیرے، ثابت صِدق پڑون والیا

دِن تے رات ہنھیرا گوڑھا، غرضاں اگے فرض گواچے،
پُتر دِھیاں سبق بھُلایا، ساڈے راہ رُشنون والیا

نرم گدیلے اُپر نیندر، گولی کھا کے وی نہ آوے،
من دے اندر ماچھیواڑا، کنڈیاں اُتے سون والیا

کُل دُنیا دی سانجھی بُکل، ہو چلی اے تندا تیری*،
کھِلر چلی روح دی دولت، ٹُٹی نوں گنڈھ لون والیا

ماں بھاگو دے دِھیاں پُتر، تُردے نہ رن بھومی ول نوں،
دھرم دُھرے توں نِکھڑ چلے، مُکتی مارگ پون والیا

تیز دھار تلواروں تِکھے، شبد بان پھِر کَس کے مارو،
اورنگ زیب اجے نہیں مریا، مُڑ مُڑ کے سمجھون والیا

چِڑیاں پھیر نِشانے اُتے، باز بنے جروانے مُڑ کے،
ظالم سانوں پھیر ونگارے، کِچّی نوں ہتھ پون والیا

*تاروتار

نظر بھر تُوں ویکھیا، مُڑ دِل دیوانہ ہو گیا
وِچھڑیاں تیرے توں بھاویں، اِک زمانہ ہو گیا

ویکھ لے بن بولیاں توں، ایہہ محبت دا کمال،
فرش بن گئی دھرت، انبر شامیانہ ہو گیا

زندگی دُشوار راہیں، توردی ہے جد کدے،
جاپدا اے ایہہ جِسم وی، من توں بیگانہ ہو گیا

سکھنی دیوار اُتے، مور نہ ہُن بُوٹیاں،
گھر رہے نہ گھر، ایہہ جاپن قید خانہ ہو گیا

فِرقیاں وِچ چیریا ہے، اِس طرح کیوں راہبرو،
اوپرا کیوں اِس طرح، قومی ترانہ ہو گیا

ایٹمی بارود چُکی پھِر رہے نیں، تاجدار،
امن دی راکھی دی خاطر، کیہ بہانہ ہو گیا

میرے مگروں شبد میرے، بات ساری کہن گے،
جس گھڑی اِس جِسم چوں، میرا پیانا* ہو گیا

* چلانا

توں پُچھیا گن تنتر کیہ ہے، کہڑا گن تے کہڑا تنتر
ایہہ تاں بھیڈاں چارن والے، آجڑیاں ہتھ آیا منتر

سیس وار کے ٹُر گئے جھڑے، جے پُچھن تاں کیہ آکھاں گے،
چوناں دے ناں تھلے ایتھے، ہُندا پھِردا کیہ چھڑیتر

نبض سمے دی دسن والا، دِلی وِچ اُداس بڑا ہے،
دھرنے روس مظاہرے مگروں، چُپ بیٹھا ہے جنتر منتر

لُٹن کٹُن والے دے ہتھ، تُوں تے ڈوراں آپ پھڑائیاں،
چل جمورے کہے مداری، تیرا میرا ایہی انتر

بیٹھا رہ تُوں دارو پینیدا، بھُکّی ملدا خُود نوں چھلدا،
تیرے کھنبھ کُتر کے ہو گئے، دُشمن تیرے بہُت اُڈنتر

تیرے مُکّتی داتا بہہ گئے، بائی منجے تک لے ڈھِ گئے،
خُدغرضی دی چار دیواری، کرن غُلامی کہن سُتنتر

کرم بھُوم نوں دھرم بنا لے، جے چاہیں تُوں ستے خیراں،
آپنا مُول پچھانن والا، دِتا تینوں جو گُرمنتر

جان والیا! ٹُر تاں چلیا ایں، ایہہ نہ قہر گُزار وے بیبا
کلیاں توں نہیں چُکیا جانا، اِک اتھرو دا بھار وے بیبا

توں موہ توڑ کے جِدھر چلیا ایں، ایہہ گل میری چیتے رکھیں،
فرضاں دی تھاں غرضاں والا، وِشگندلا سنسار وے بیبا

میں تیرے ساہاں وِچ حاضر، ’واز دئیں تاں ہو جاں ناظر،
ٹُٹنی نہیوں دِل توں دِل دی، ایہہ ان دِسدی تار وے بیبا

ہُن وی بیٹھن من دی ممٹی، کُونجاں دیس دسوروں آ کے،
روح نوں سولی ٹنگ جاندی اے، ایہہ کِرناں دی ڈار وے بیبا

چار چُپھیرے گھیرا گھِریا، کاھی جان پھسی وِچ سوچاں،
اِکو تند محبت والی، لا سکدی اے پار وے بیبا

آپنے مِلن مساں مر مر کے، پکدی ویلے یار انیکاں،
سو ہتھ رسا گنڈھ سرے تے، جیون دا ایہہ سار وے بیبا

سال چھماہی کدے کدائیں، ایہہ وی پیشی بھُگت لیا کر،
رُوح دے عدلی راجے دا جو، لگدا ہے دربار وے بیبا

کیہ دساں جی سمجھ پوے نہ، اج تڑکے دی اکھ پئی پھڑکے
جاں تاں کھڑھی مصیبت سِر تے، جاں پھِر یاد تیری دے کرکے

درد کتھاواں عُمروں لمیاں، سانبھ زبانی رکھ نہیں سکنا،
لِکھ چھڈیا کر ایتھے آ کے، دِل میرے دے کورے ورقے

سمجھ پوے نہ اِس دے ہیٹھوں، کَنج نکلے گا جِسم ثبوتا،
روح تے پربت آن پیا ہے، تیری لمی چُپ دے کرکے

میری بُکل دے وِچ خبرے، کیہ کُجھ سجن چھڈ جاندے نیں
بہُتی واری درد کنوارے، بھُل جاندے نیں ایتھے دھر کے

نرک سُرگ دی اصل حقیقت، مینوں جِنی سمجھ پئی ہے،
تن دا تپنا نرک برابر، سُرگ ثبوتی رُوح نوں ور کے

توں میرا خاکہ تاں بُنیا، پر ہُن ایہہ وی کرم کما دے،
نقش نُہار نکھار مُصور، روح والے رنگاں نوں بھر کے

زندگی ہے رنگاں دا میلہ، گوڑھی فِکی جیوں سترنگی،
آ جا رل کے پینگھ چڑھایئے، لنگھ چلی ہے عُمرا ڈر کے

تھوہراں دے پُھل کِنے سوہنے کنڈیاں والی ٹاہنی بہِندے
توں ایہناں توں گُجھ تاں سِکھ لے، چُپ کیتے ایہہ کیہ گُجھ کہندے

سجناں والے بھیس چ بندہ، دُشمنیاں دی فصل اُگاوے،
ویکھ لوو کلجُگ دا پہرہ، اگ تے پانی اِک تھاں رہندے

رنگ محبت والے پکے، نہ کُھردے نہ بھُردے صدیاں،
سورج ورگے وی دھرتی دے، چار چُپھیرے چڑھدے لہندے

میرا دِل دریا نِت وگدا، سنجدا رُوح دے وٹاں بنے،
اودھر اودھر تپن دھرتیاں، جِدھر نوں ایہہ نیر نہ وہِندے

اِک لیندا اے جان تے دُوجا، سیس تلی تے دھر کے آوے،
تخت اتے تختہ وی یارو، دوویں اِکو تھاں نہیں ڈہِندے

دوش کِسے نوں کیہ دینا ایں، دوچِتی ہی وَیر پئی ہے،
میرے ورگے من دے کوہڑی، آپنے ہتھوں آپے ڈھہِندے

آ جا رل کے اِک تھاں بہیے، دِل دی سُنیئے آپنی کہیئے،
سُر تے شبد مِلا کے گایئے، پھُل کھُشبوئی جیکوں رہندے

تُوں میں جو اج تیک نہ کیتا، چل دوویں رل اوہ کم کریئے
روح دے اندروں سبھ رنگ لے کے، ساہاں دی پچکاری بھریئے

میں بن جاناں کرشن گھنئیا تے تُوں بن جا لوک رادھِکا،
ہر پل ہر ساہ کن کن ہولی، رنگاں دے ساگر وِچ تریئے

چُپ بیٹھے نیں لوک چِراں توں، درد سمُندر گل گل بھریا،
لاوا نہ بن جاوے کِدھرے، آ ایہہ اگنی تھاں سِر کریئے

تیرے کھنبھ کترن دی خاطر، تِکھی قینچی سون سُنہری،
ویکھیں ایویں گھِر نہ جاویں، نی خواباں دی الھڑ پریئے

ترن تلاب دے تارُو ڈُبدے، دریا دے ہڑھ اگے ویکھیں،
دِل دریاوا تکڑا ہو جا، اگن سمُندر رل کے تریئے

سون پری تے سبز کبوتر، مرتبان تے پنجرے وِچوں،
آ جا رل کے مُکت کرایئے، ایویں نہ ہوکے بھر مریئے

چُپ رہنا وی موت برابر، من دی روز کچہری لگے،
دھرم سلامت رکھن خاطر، حق دا پرچم اُچا کریئے

بے قدرے! توں اکھ وِچ اتھرو، ویکھ لیا کر
چھلک رہے نیں کِنے چِر توں، ویکھ لیا کر

دِل دی دھڑکن تیز دھڑکدی گھڑیاں نالوں،
ٹِک ٹِک ٹِک ٹِک، رُک نہ جاوے، ویکھ لیا کر

میں تیرے سُپنے وِچ آ کے، بیٹھ گیا ہاں،
گھر آئے مہمان کدے تاں، ویکھ لیا کر

رنگاں تے خشبوئیاں دی میں، جون پیا ہاں،
وِچ کیاری کھِڑیاں نوں وی، ویکھ لیا کر

تیرے چہرے اندر ہاں میں، حاضر ناظر،
شیشے اندر آپ کدے تاں، ویکھ لیا کر

مہر نظر دی بھِکھیا پا دے، کرم کما دے،
دِل دروازے جوگی آئے، ویکھ لیا کر

چل رُوحے نی پار جِسم توں، اِکلوانجھے،
دِل جے چُپ ہے، آپ کدے تاں ویکھ لیا کر

منزِل نیڑے ہو جاوے جد جگن چِراغ بنیرے تے
ٹُرنا ہے جاں بہہ کے جھُرنا باقی نربھر تیرے تے

سورج ہوندیاں سُندیاں سُتے رہن والیو جاگ پوو،
پچھے رہ گئے، دوش دھروگے، مگروں صِرف ہنھیرے تے

سِر تے تارا منڈل تنیا، چانن دی پھُلکاری وانگ،
تُوں کیوں ڈریں ہنھیرے کولوں، گگن چندوآ تیرے تے

رات دی بُکل اندر کیہ گُجھ، لبھ لے کوشش کر کے تُوں،
بے ہِمتا کیوں شکوہ کردیں، آپنے چار چُپھیرے تے

جِویں پتنگ تے ڈور دا رشتہ، ٹُٹ جاوے تاں جُڑدا نہ،
تن تاں رُلدا، رُس جاوے جے، رُوح سجناں دے ڈیرے تے

تیرے راہاں اندر چانن، خُشبوئیاں دا رُوپ بناں،
ان لِکھیا اقرار نبھاوَں، کر وِشواس تُوں میرے تے

آس اُمیداں والی کنی، گُھٹ کے پھڑ لے، چھڈیں نہ،
چاندی رنگی کور لِشکدی، تک بدلاں دے گھیرے تے

ویکھ لے ہویا کیہ میرا حال ہے
بھیڑ ہے، پر دوستی دا کال ہے

ویکھیا انبر چوں راتیں شہر نوں،
جاپیا ایہہ موتیاں دا تھال ہے

دھرت اُتے تُوں کھڑھی نے ایہہ کیہا،
بھرم ہے، ایہہ روشنی دا جال ہے

چھنکیاں پھلیاں شرینہ تے، میں کہیا،
سُن ذرا ایہہ بِرکھ دا جو تال ہے

توں کہیا، پتر ہرے سی جھڑ گئے،
ایہہ تاں اوسے درد دا اقبال ہے

پوہ مہینے جھنب سُٹی کائنات،
جذبیاں نوں نِگھ دی ہُن بھال ہے

ٹُر گئے کِدھر سازِندے ٹُر گئے،
زندگی بے بحر بے سُرتال ہے

اِک دیوے توں دُوجا جگدا، کُجھ نہیں گھٹدا چانن دا
ونڈیا کر توں روشنیاں نوں، وقت ہے رل کے مانن دا

راہگیراں نوں رُکھ ہریالے، سِرناواں تاں پُچھدے نہیں،
وقت کھُنجھاؤندے نہ اوہ اِک پل، سِر تے چھتری تانن دا

بہُتی واری شیشے کولوں، ڈر جاندے ہاں، خورے کیوں،
ایہہ ہی نُقطہ دسدا اے سانوں، خُود چوں خُود نوں جانن دا

اینی گوڑھی رات ہنھیری، ویکھو جگنو کیہ کہندا،
اُڈنے پُڈنے ویرو آؤ، ایہہ ہی وقت سنبھالن دا

اکھیاں میٹ کدے نہ بیٹھو، جے جیندے پرمان دِیو،
درد اُڈیکے سورمیاں نوں، وقت نہیں ایہہ ٹالن دا

'واجاں مار بُلاوے پُترا، مریادا اِس مِٹی دی،
اِس دا نیم پُرانا صدیاں، لگیاں دی لج پالن دا

ٹاواں ٹاواں تارا ٹِمکے، تڑکسار جہے رات ڈھلے،
ایسے دی بُکل وِچ سرگھی، جِگرا کر تُوں بھالن دا

پتہ نہیں، زندگی، توں کیہ پڑھایا، حادثے ورگا
کہ اُوس توں بعد کُجھ وی رہ گیا نہ، زندگی ورگا

میں اکثر سوچدا ہاں، کد ملے گا اِشٹ ایہناں نوں،
جِنہاں نوں رات دِن ہی بھرم رہندا بندگی ورگا

تُسیں مِتھِہاس نوں اتہاس دے بھاء، ویچنا چاہو،
خُدایا کیوں وِکھایا وقت ایہہ، بے ہودگی ورگا

کدے بازار وِچ وِکدے سی سوَدے، صِرف جِسماں دے،
ایہہ روح کیہ منگدی ہے، ونج کر کے دِل لگی ورگا

میں جو وی سوچدا ہاں، کہن ویلے جرک جاندا ہاں،
میرے وِچ کون آ بیٹھا ہے، بالکُل اجنبی ورگا

ہزاراں پُستکاں پڑھیاں پڑھائیاں کم نہ آئیاں،
کِتوں وی حرف نہ مِلیا، نِرنتر تازگی ورگا

لباں تے جان ہے، ایمان میرا لڑکھڑاوَندا ہے،
بھلا دِتا کیوں توں ایہہ اِشارہ بے رُخی ورگا

ساڈی وی ایہہ ماں دھرتی ہے، تیتھوں ڈر کے جے کیوں کہیے؟
چارے چک جاگیر اساڈی، جتھے جِداں مرضی رہیے

سیس تلی تے آپاں دھریئے، دیش آزاد کراون ویلے،
ہُن توں بھاگ وِدھاتا بن دا ایں، دسدا ایں کتھے اُٹھیئے بہیے

ساڈی دھرتی وید ویاسی، والمیکِ، نانک دی واسی،
شبد گورو نے ساویں رکھے، اِس زندگی دے چارے پہیے

تیری لکھی عبارت اندر، اِکو رنگ دی مُورت دِسدی،
ایسے بے وِشواسی کرکے، اِک دُوجے دی نظروں لہیے

وطن میرا پُھلکاری ورگا، کھدر شکتی ریشم ڈوراں،
سبھ رنگاں دا میلہ دھرتی، سبھ دی سُنیئے، سبھ نوں کہیے

راج بھاگ تاں آؤنے جانے، بدلاں دے پرچھاویں وانگوں،
پھُلاں وِچ خشبوئی جیکوں، رنگاں اندر وسدے رہیے

من توں من وِچکار پسریا، سہم جیہا تے چُپ دا پہرہ،
رُکھ گھن چھاویں دی جڑھ اِکو، ٹاہناں وانگوں کاہنوں کھہیے

راوی پاروں اسد امانت*، گا کے لاہوے جالے
سُرخ گلاباں دے موسم کیوں، پھُلاں دے رنگ کالے

کِرتی دے ہتھاں نوں کڑیاں، ہور مصیبتاں بڑیاں،
جے بولے تاں تُرت لگاؤندے، جیبھاں اُپر تالے

شہر شِکاگو ورگا نقشہ، ہر ظالم دے متھے،
اوہی لاٹھی اوہی گولی، کیہ گورے کیہ کالے

حاکم حُکم چلاؤن دی خاطر، کیہ کیہ رنگ وٹاؤندے،
بھیس وٹاؤندے واری واری، رانی خاں دے سالے

زندگی والا گُھمدا پہیہ، لیہ توں لتھیا ساڈا،
کِس جنگل نوں تُر پئے سارے جوگی عقلاں والے

بتی دنداں اندر جیبھا، جیکوں، جان بچاؤندی،
اِنج کیوں لگدے، لُکدے پھِر دے، حق سچ دے رکھوالے

ہُن تاں کُرسی میز نِبیڑے، رن بھومی دے رولے،
میں کیوں حالے چُکی پھِر داں، نیزے، چھوھیاں، بھالے

* پاکستان دا لوک گائک اسد امانت علی

کیہ دساں کیہ دساں یارا، راوی مینوں دیس وانگ ہے
جِتھے آہ میں رہندا مرداں، ایہہ تاں سبھ پردیس وانگ ہے

بیدخلاں وِچ میرا ناواں، لِکھنا چاہو لِکھ سکدے ہو،
ایہہ دھرتی تاں ساڈی خاطر، بالکُل پاٹے کھیس وانگ ہے

شِو تے فیض سی پُرکھے میرے، قادریار سواسیں رمیا،
آہ جو شبد سُناں، میں لِکھداں، روح تے نقلی ویس وانگ ہے

بابر والی جابر چکی، گیڑ رِہاں پر جھکیا نہ میں،
حق سچ تے انصاف دی خاطر، پے گئے جھوٹھے کیس وانگ ہے

آزادی دے پرچم نوں میں، اِک دِن پُچھیا، کِداں لگدے،
اوس کہیا بس لٹک رِہاں، پر، دِل تاں لگی ٹھیس وانگ ہے

ہر موسم وِچ دھُپے چھاویں، مینہہ کنیاں برفانی رُتے،
ون ہریالے نوں جیوں کجن، شبد باغیچہ بھیس وانگ ہے

ایہہ من چنچل کُجے اندر، سگل سرِشٹی پاؤنا چاہے،
سچ پچھو تاں میری حالت، بالکل بال وریس وانگ ہے

عجب سرور جیہا اِک مِلدا اے، شہر تیرے چوں لنگھدیاں وی
رہ نہیں ہویا، کہہ دِتا ہے، تینوں ایہہ میں سنگدیاں وی

نیم زہر وِچ گھوک پیا ہاں، کیسا ڈنگ چلایا ہے توں،
شکر تیرا توں چیتے رکھی، رِشتے داری ڈنگدیاں وی

ایہہ تاں تینوں ایویں لگدا اے، اج محبت خطرے وِچ ہے،
کسر نہیں سی چھڈی ہیرے، چاچے تایاں جھنگ دیاں وی

راتِ دی رانی بن چمبیلی، ساہیں وس جا لاجونتیئے،
سچ پچھیں تاں ڈر جاندا ہاں، خوشبو تیتھوں منگدیاں وی

سچ تے حق جتاوَن دی قیمت، سیس وار کے تار نی جِندے،
ظالم نے نہیں پُچھنا پہلاں، تینوں سولی ٹنگدیاں وی

تھِندے کاغذ اُتے میرے، شبد عبارت تاں نہیں بنّے،
میں کیوں ہاراں ہمت، تیری رُوح وِچ، رُوح نوں رنگدیاں وی

میں تاں تیری اردل اندر، ہو بیٹھا ہاں بے ہتھیارا،
توں کیوں بھرم بھُلیکھے پالے، میری طاقت انگدیاں وی

مِلن آیا دھرت نوں، مِل کے برابر ہو گیا
اِس طرح کیوں جاپدا، نیواں ہے انبر ہو گیا

مار کے آواز مگروں، تُوں سی مینوں کیہ کہیا،
یاد نہ، پر ویکھ میرا، دِل تاں کافر ہو گیا

جھڑ گئے پتر پُرانے، پھِر پُنگارا پُنگریا،
کونپلاں دا بدن ہی، رب دا پیغمبر ہو گیا

اتھرو جد اکھ اندر سی تاں، تُپکے وانگ سی،
ویہ گیا تاں ویکھ لے، پل وِچ سمُندر ہو گیا

پھیر دھوکھا کھان مگروں، کیوں بھلا کھاندا وِساہ،
ہُن تاں ایہہ دِل جاپدا اے، میرے توں نابر ہو گیا

جاپدا اے بازار دی، لگی ہے اِس نوں ایہہ ہوا،
رِشتیاں دا چِھن چکر وی آڈنبر ہو گیا

کڈھ کے شیشہ وِکھایا، میں کیہا، کہ ویکھ لؤ،
بد گمُاناں سمجھیا، ساڈا نِرادر ہو گیا

کیویں لِکھیں توں مُحبتی ایہہ غزل اتے گیت
کِداں شبدیں پرونا ایں، وِچ راوی دا سنگیت

سُنو اِک وار سُنو، میرا پچھا نارووال،
اسیں اُجڑے آزادی ہتھوں، سُنو میرے میت

کتھے سُٹیا لیا کے سانوں، ونڈ تے ونڈارے،
جڑھاں اج تیک بھُلیاں، نہ پچھلی پریت

جس پِنڈ وِچ جمیا تے، پایا پہلا اُوڑا،
اوس پاٹھ شالہ تھاویں پہلاں ہُندی سی مسیت

سانوں درداں پڑھایا ہے مُحبتاں دا قاعدہ،
تاں ہی پیر پیر اُتے پچھا چھڈے نہ اتیت

بھاویں یملا جی گاؤن بھاویں عالم لوہار،
سدا لگے مینوں گاؤن ساڈے پِنڈ دا سنگیت

ایس دھرتی دے وید، سارے گرنتھ تے قرآن،
دسو کہڑا کہے پُت، کرو زندگی پلیت

خُون جِگر دا پاؤنا پیندا، شبد سدا قربانی منگدے
جے بولو تاں جان نوں خطرہ، نہ بولو تاں سُولی ٹنگدے

ہر پل جیکوں امتحان ہے، رہنا پیندا اے لت اِکو تے،
چونکیدار توں سخت نوکری، فِکر چُفیرِیوں رہندے ڈنگدے

کِھلرے پُلرے سُپن ہزاراں، شبداں نوں میں رہاں سونپدا،
دِن تے رات میں چُگدا رہندا، کِھلرے ٹوٹے رنگلی ونگ دے

مشق گھنیئے والی میرے، شبد اوسے پل بن جاندے نیں،
وطناں دی رکھوالی کہہ کے، بنن آثار جدوں وی جنگ دے

ایہہ ویری نیں مانوتا دے، تار تار پُھلکاریاں کردے،
جو کہندے نیں وطن ہمارا، ہو جاؤ سبھ اِکو رنگ دے

سچ پچھو تاں توری پھِردی، مِرگ نوں جیکن گندھ کتھوری،
شبد بِنا میں رُل جانا سی، زندگی جاندی بھاڑے بھنگ دے

دیش آزاد بھلا کیہ ہویا، میری راوی ہو گئی ٹکڑے،
پہلی واری تکیا جگ نیں، اپنے ٹوٹے اِکو انگ دے

تن کجن لئی وستر چُنیے، اُٹھدیاں ہی روز سویرے
شبد وِچار کیوں نہ دھریئے، من مندر دے سِحر بنیرے

شُبھ کرمن دی بات کردیاں، گھس چلی ہے جِیبھ نِمانی،
عملاں دے بِن ودھ چلے نیں، زندگی دے وِچ گوڑھ ہنیرے

گلوکڑی وِچ سورج بھر کے ٹھردی دھرتی آ گرمایئے،
ایہہ کیوں کہندا ایں، مُشکل ویرے، نہ وس تیرے نہ وس میرے

ساودھان ہو جا من میرے، دھرم سال وِچ دھاڑے پے گئے،
دھرم کرم دا بیڑا بہہ گیا، کم چوراں نے لائے ڈیرے

من دا سرور بھر چلیا ہے، ترنا ہویا بڑا دُہیلا،
نین بنے درداں دے بدل، رِکن مِن کنیاں اتھرو کیرے

کچی مِٹی گو کے میرے، بابل ایہہ دیوار بنائی،
صبر صِدق سنتوکھ سمرپن میرے من دے چار چُپھیرے

کُوڑ کُفر دی بُکّل دے وِچ ، بیٹھ گئے جے دھرمی پُتر،
راج بھاگ نھیرے دا تاں ہی، رات پیاں دھرتی نوں گھیرے